

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Burianová

Integrace Francouzů v Praze

**Integration of French persons living in
Prague**

Praha, 2012

vedoucí práce: Mgr. Jan Sládek

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Sládkovi za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Děkuji také respondentům za jejich ochotu účastnit se výzkumu a za vstřícnost, s jakou odpovídali na mé otázky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 5. 2012

podpis

Abstrakt

Spolu s migrací cizinců do České republiky vyvstává otázka jejich integrace do české společnosti. Práce se věnuje tématu integrace Francouzů žijících v Praze. Na základě 14 rozhovorů analyzuje jejich život s důrazem na sociální integraci, která je rozebrána z hlediska čtyř dimenzí: strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační. Práce se věnuje vybraným teoretickým konceptům migrace a integrace, které jsou vztaženy ke konkrétnímu případu Francouzů. Cílem práce je, v rámci možností, které zvolená metoda výzkumu poskytuje, popsat způsob integrace a zmapovat francouzskou komunitu v Praze.

Klíčová slova: integrace, sociální integrace, migrace, Francouzi, Praha

Abstract

Along with the migration of foreigners into the Czech Republic, the question of their integration into Czech society arises. The work focuses on the integration of French living in Prague. Based on 14 interviews the thesis analyzes their life with an emphasis on social integration, which is examined in terms of four dimensions: structural, cultural, interactive, and identifying. The thesis deals with theoretical concepts of migration and integration, which are related to the specific case of French. The aim of the thesis is to describe a way of integration and map the french community in Prague.

Keywords: integration, social integration, migration, French, Prague

Obsah

Úvod	7
1. Migrace.....	9
1.1. Definice migrace a související pojmy	9
1.2. Koncepce migrace	10
2. Integrace	14
2.1. Definice integrace a související pojmy	14
2.2. Integrace ve státech EU.....	16
2.3. Sociální integrace	17
3. Francouzi v ČR	21
3.1. Francouzi v číslech	21
3.2. Situace Francouzů z pohledu integrační politiky České republiky	23
3.3. Veřejné mínění Čechů o Francouzích.....	25
4. Metodologie.....	27
4.1. Cíl výzkumu	27
4.2. Metoda výzkumu.....	27
4.3. Výběr respondentů.....	27
4.4. Respondenti.....	29
4.5. Příprava a průběh rozhovoru	29
4.6. Problematika zvolené metody.....	30
4.7. Zpracování a analýza dat.....	30
5. Analýza rozhovorů.....	32
5.1. Příjezd do České republiky	32
5.1.1. Důvody příjezdu	32
5.1.2. Shrnutí.....	35
5.2. Strukturální dimenze	35

5.2.1.	Zaměstnání, vzdělání, Francouzské gymnázium v Praze	35
5.2.2.	Pobytový a občanský status	39
5.2.3.	Shrnutí.....	41
5.3.	Kulturní dimenze	42
5.3.1.	Český jazyk	42
5.3.2.	Kulturní rozdíly	45
5.3.3.	Shrnutí.....	49
5.4.	Interaktivní dimenze	50
5.4.1.	Smíšené páry	50
5.4.2.	Přátelé a známí Francouzů	51
5.4.3.	Francouzská komunita	52
5.4.4.	Accueil Francophone	53
5.4.5.	Shrnutí.....	54
5.5.	Identifikační dimenze	55
5.5.1.	Identita, domov	55
5.5.2.	Shrnutí.....	57
5.6.	Budoucnost.....	57
5.7.	Zvláštní případ Francouzů, kteří uzavřeli sňatek s Čechem/Češkou před rokem 1989	58
5.7.1.	Monique	58
5.7.2.	Christian	59
5.7.3.	Isabelle	60
5.7.4.	Shrnutí.....	61
	Závěr.....	62
	Seznam použité literatury	65
	Přílohy	69

Úvod

Migrace má své místo v dějinách lidstva po celou dobu jeho existence. Spolu s moderní migrací se objevují specifické problémy, které často způsobují napětí mezi přistěhovalci a domácí populací a které pak mohou ústit např. až v násilné nepokoje. Se stoupající tendencí těchto problémů stoupá i zájem společnosti na jejich zkoumání a řešení, pole sociologie nevyjímaje. V literatuře nalezneme studie přistěhovalců převážně těch národností, které v zemi převažují či se podílejí na zmíněných problémech. Často se jedná o přistěhovalce z východních zemí. Studií věnujících se přistěhovalcům z vyspělých západních zemí je v České republice podstatně méně.

Ke zvolení tématu integrace Francouzů v Praze mě inspirovalo studium francouzské sekce Gymnázia Jana Nerudy a brigáda ve firmě prodávající francouzské sýry a speciality, jejímž vlastníkem je Francouz. Měla jsem tedy možnost seznámit se s několika Francouzi a z části se způsobem jejich života a rodinami. Většina Francouzů pobývajících v České republice žije v Praze, omezení výzkumu na hlavní město tedy nebylo pouze z praktických důvodů dostupnosti respondentů. Celkový počet Francouzů v ČR se pohybuje kolem 3000. [Studie Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí, 2009]

V této práci si kladu za cíl popsat, jakým způsobem probíhá integrace Francouzů do české společnosti, v jaké pozici se nacházejí na pracovním trhu, kde žijí, jaké jsou jejich rodinné vztahy apod., a to na základě 14 rozhovorů se zástupci francouzské komunity. V první části práce se budu věnovat klíčovým tématům z teoretického hlediska. Popíšu vybrané koncepty migrace a integrace a pojednám z obecného hlediska o francouzské komunitě v České republice, zejména v Praze. Na základě těchto teoretických konceptů vyvodím obsah rozhovorů. Stěžejní částí této práce pak bude analýza rozhovorů, ve které popíši život Francouzů v Praze s aspektem na integraci. Inspirovala jsem se výzkumem Rákoczyové a Trboly [2009] zveřejněným v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice, s nímž srovnám své závěry. Jelikož se jedná o práci kvalitativního charakteru a jsem si vědoma jeho úskalí, nepředpokládám zmapování integrace celé francouzské komunity. Přesto však věřím, že si na jejím základě budeme moci vytvořit alespoň

rámcovou představu o Francouzích žijících v Praze, případně získáme inspiraci pro další výzkum.

1. Migrace

1.1. Definice migrace a související pojmy

Na migraci můžeme nahlížet z různých úhlů pohledů, z perspektivy několika vědeckých disciplín: ekonomie, demografie, geografie, historie a sociologie v neposlední řadě. Existuje mnoho definic migrace, které se liší jednak perspektivou dané disciplíny, skrze kterou na migraci nahlížíme, ale i v rámci jednotlivých disciplín. Uvádím některé z nich.

Slovo migrace vychází z latinského „migratio”, což znamená přestěhování. Migrace je pohyb jednotlivých osob, skupin či více obyvatel spojený se změnou místa pobytu, ať už trvalou nebo přechodnou. V sociálních vědách používáme slovo migrace v následujících čtyřech kategoriích: 1. Přejed osob z jedné společnosti do druhé. 2. Znemožnění fyzických kontaktů v důsledku změny sociokulturního prostředí. 3. Každá změna bydliště, která může být dobrovolná i nedobrovolná. 4. Změna místa pobytu, stálá či přechodná, která může být i na velice krátkou vzdálenost. [Jandourek, 2001]

Velký sociologický slovník definuje migraci jako: „prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, příp. natrvalo. Jako synonymum migrace se používá pojem stěhování.” [VSS, 1996, str. 627]

Podle The Sage Dictionary of Sociology je migrace pohyb lidí ze země do jiné země se záměrem v ní zůstat. Lidé po světě migrovali vždy, ale modernizace přináší specifické důvody i okolnosti migrace, jako např. zjednodušení a zrychlení cestování a hlavně překonávání dlouhých vzdáleností na základě rozmachu techniky. Migraci dále ovlivňují ekonomické příležitosti či naopak problémy, politické násilí apod. [Bruce, Yearley 2006]

Migraci můžeme rozdělovat podle toho, ze kterého hlediska na ni nahlížíme. Podle míry svobodného rozhodnutí migranta dělíme migraci na **dobrovolnou** - migrant se rozhoduje na základě vlastního rozhodnutí, není k migraci donucen žádnými okolnostmi, např. migrace na základě nabídky pracovního místa - a **nedobrovolnou** - migrant je nucen opustit své domovské území z důvodů, které mu nedovolují na něm déle setrávat, jako např. válečné konflikty, vystěhování a deportace Židů během Druhé světové války. Podle toho, na kterém území se migrace

odehrává ji rozdělujeme na **vnitrostátní** - v rámci jednoho státu - a **mezinárodní** - mezi jednotlivými státy. Z hlediska směru migračních toků pak na **emigraci** - vystěhování lidí z domovského území - a **imigraci** - přistěhování lidí na jiné území, než je jejich domovské. [Jandourek, 2001] Imigrace a emigrace jsou tedy pojmy vyjadřující směr migračních toků z hlediska dané země. [VSS, 1996, str. 627] Dále rozlišujeme migraci podle toho, jaké k ní vedou důvody, např. **pracovní, politická** migrace apod.

1.2. Koncepce migrace

Stejně jako existuje několik definic migrace, tak můžeme v odborné literatuře nalézt i hodně teorií, resp. konceptů migrace. Jak píše Drbohlav a Uherek: „*Drtivá většina z tzv. teorií migrace nejsou v pravém slova smyslu teoriemi. Nesplňují totiž některá základní kritéria, která v případě teorií musí být dodržena - např. nemají obecnou platnost, jednotlivé části nejsou logicky provázány nebo např. nemají současně funkci explanační i predikační. Často tedy jde spíše o tzv. koncepty, perspektivy, přístupy, modely či prostou kumulaci nahromaděných pravidelností.*” (Drbohlav, Uherek, 2007, str. 127) Proto dávám přednost nazývat tyto teorie spíše koncepty, modely či přístupy.

V této práci se budu zabývat dobrovolnou, mezinárodní migrací, a to na konkrétním případě Francouzů migrujících do České republiky, do Prahy. Následující přístupy jsou tedy popisovány z perspektivy mezinárodní migrace. Uvádím vybrané koncepty migrace, kterým se věnuje Drbohlav a Uherek [2007] ve svém článku, jejich výčet doplním některými modely uvedenými v článku Teorie mezinárodní migrace. [Vojtková, 2005]

Neoklasický ekonomický přístup je pojednáván na mikro a makroúrovni. Na makroúrovni je migrace vysvětlována rozdíly v nabídce a poptávce po práci. Vyspělé země, kde je dostatek pracovních příležitostí s vysokými platy a nedostatek pracovních sil, se stávají cílovými zeměmi pro migranty z méně vyspělých zemí, kde je přebytek pracovních sil a nízké platy. Na mikroúrovni je někdy nazýván jako tzv. „human capital model”. Model vychází z hlavního předpokladu, že jedinec migruje za účelem celkového zlepšení kvality života. Věřící, že zisky převýší ztráty, ať už v dlouhodobějším horizontu či okamžitě. Model lidského kapitálu počítá s tím, že lidské

rozhodování je dynamické. Trh práce, a s ním související možnost být zaměstnán za dobrou mzdu, je klíčovou proměnnou tohoto konceptu, kde vše směřuje k maximalizaci zisku. [Drbohlav, Uherek, 2007] Neoklasický přístup bývá kritizován za to, že klade příliš velký důraz na ekonomicky zaměřenou motivaci jedince při rozhodování a nezohledňuje neekonomicky motivované migrace. [Lux a kol., 2006] O konceptech, které tyto migrace zohledňují je pojednáno níže. Jiným ekonomickým modelem je **teorie dvojího trhu**, v rámci které je trh práce rozdělen na dva sektory. V prvním pracují kvalifikovaní zaměstnanci, kteří jsou dobře placeni, mají perspektivu kariéry a relativní stabilitu svého postu, jedná se o zaměstnance z domácí populace. Zatímco druhý pracovní sektor je hlavně pro imigranty, zahrnuje těžkou práci, bez nároků na kvalifikaci, je špatně placený. Příčinou migrace je tedy způsob produkce v industriální společnosti, pro kterou jsou charakteristické tyto dva sektory práce. [Piore, 1979] Migrace je vyvolána poptávkou vyspělých zemí po pracovních silách ze zemí jiných, které jsou pro jejich ekonomickou situaci nezbytné. [Vojtková, 2005] O zaměstnáních rozlišených na pracovní pozice tzv. pro migranty a pro domácí obyvatelstvo pojednává také **teorie kumulativních příčin**. *„Teorie je založena na tezi, že migrace je evoluční proces, který přispívá k institucionálním a socioekonomickým změnám jak v zemi cílové, tak zdrojové, a to díky mechanismům různorodých zpětných vazeb.”* [Drbohlav, Uherek, 2007, str. 133] Migrací je pak měněn migrant i prostředí, ve kterém se pohybuje. Jsou vytvořeny podmínky, které zvyšují migraci. [Drbohlav, Uherek, 2007] Jako příklad můžeme uvést vytváření takzvaného „social labeling” některých zaměstnání, což znamená, že některé typy zaměstnání jsou vnímány jako nevhodné pro domácí obyvatelstvo a vzniká tak poptávka po imigrantech jako pracovní síle. Tento jev není způsoben charakteristikou zaměstnání, ale vysokým zastoupením migrantů v tom kterém zaměstnání. [Vojtková, 2005] Koncepte **nových ekonomických přístupů** rozšiřují pohled na ekonomické chování jedince o další dimenze. Tento koncept uvádí Vojtková [2005] ve zmíněném článku. Nové ekonomické přístupy neposuzují pouze příjmové rozdíly mezi zeměmi, ale připouštějí jako důvody k migraci příznivé podmínky k podnikání či možnost stálého zaměstnání. Tyto přístupy berou v potaz vliv celé rodiny či domácnosti na rozhodování o migraci, na které se dívají jako na kolektivní akt. Při zvažování migrace hraje důležitou roli nejen příjem v cílové zemi, ale také posouzení rizik a

jejich minimalizace. Rodina či domácnost mohou vyslat svého člena pracovat do cílové země a žít z tohoto příjmu. [Vojtková, 2005]

Tyto modely jsou více méně založené na ekonomickém uvažování jedince a více se nezaměřují či dokonce neberou v úvahu, že migrant je aktivním subjektem sociálních interakcí, v rámci kterých se migrace odehrává. Následující model toto uvažování zahrnuje.

Teorie sítí zdůrazňuje interpersonální vztahy migrantů, které vznikají též mezi původními imigranty a těmi, kteří zůstali v zemi původu. Tyto vztahy mohou být přátelské, v rámci komunity, za nejpodstatnější jsou však považovány vztahy rodinné. Tyto vazby pomáhají imigrantovi při usazování se v hostitelské zemi, jsou zdrojem pro poskytování důležitých informací, napomáhají při řešení různých problémů, poskytují mu finanční i sociální oporu. Skupiny migrantů vytvářejí různé kolektivy, spolky, asociace. Tyto vztahy mezi migranty zvyšují míru migrace, snižují náklady a rizika. [Vojtková, 2005] *„Migrační sítě pomáhají překonat pocit marginality, ale současně mohou samy produkovat marginální skupiny.”* [Drbohlav, Uherek, 2007, str. 8] Vedle těchto vztahů, primárně vytvářených mezi migranty, vznikají vztahy specifické, které jsou vysvětlovány tzv. „risk-diverzification” modelem chování rodin. Rodina vyšle své členy do různých destinací, aby se vyvarovala případnému hromadnému neúspěchu, snižuje tak riziko propadu všech svých členů najednou. [Massey, 1990]

O motivacích a důvodech rozhodnutí k migraci pojednává **model „push-pull” faktorů**. Model upozorňuje na existenci více „push” a „pull” faktorů, které mohou působit zvlášť i dohromady. „Push” faktory nutí migranta opustit svoji zemi, může se jednat o nestabilní politickou situaci v zemi, nedostatek pracovních míst, nízkou úroveň životních podmínek, demografický růst atd. Mezi „pull” faktory řadíme poptávku po práci, příznivou politickou a ekonomickou situaci, dostupnost bydlení, pozemků atd. „Pull” faktory tedy přitahují migranty do určitých zemí. [Vojtková, 2005]

S postupem času se migrace stala více institucionalizovanou, o čemž pojednává **institucionální teorie**. Tento model migrace vysvětluje vliv různých organizací na migraci, které mohou být vládní, mezinárodní, nadvládní, neziskové či ziskové. Zkrátka veškeré instituce a organizace poskytující migrantům pomoc či rady a ovlivňující tak svým způsobem tok migračních proudů. Existují však také instituce, vzniklé v důsledku bariér vytvořených jednotlivými zeměmi proti migraci, které

napomáhají migrantům ilegálně a podporují černý trh. Příkladem může být převádění lidí přes hranice, falešné sňatky za účelem získání občanství apod. [Vojtková, 2005]

Zmíněné koncepty migrace nám mohou pomoci pochopit proces migrace jako takové, ale také konkrétních případů jako migrace Francouzů, kterou se zabývá tato práce. Francouzi jsou občané Evropské unie¹, mají tedy jiná práva než migranti přicházející ze třetích a jiných zemí. Jejich migrační strategie jsou tedy odlišné. Relevantní pro tuto práci budou koncepty popisující takové chování migrantů, které je typické pro cizince přicházející ze zemí Evropské unie: neoklasický ekonomický přístup pojednávající o migraci především na mikroúrovni, kdy jedinec migruje za účelem zisku a zlepšení životních podmínek. Relevantní budou i další ekonomické důvody k migraci, kterým se věnují nové ekonomické přístupy. Ekonomické teorie jsou však kritizované za to, že neberou v úvahu neekonomicky motivované migrace, o těch pojednává teorie sítí, která se zabývá vztahy migrantů. Model „push” a „pull” faktorů pak pojednává o více faktorech ovlivňujících migraci, a to spíše v obecnější rovině. Shrnuje faktory, které nutí migranta opustit svoji zemi a ty, které ho přitahují do země jiné.

¹ Jak píše Trbola a Rákoczyová *“Pojem občan Evropské unie je odvozen od občanství jednotlivých států, které jsou členskými státy Evropských společenství, popř. Evropské unie.”* [Trbola, Rákoczyová, 2009, str. 101]

2. Integrace

2.1. Definice integrace a související pojmy

Stejně jako k migraci, existuje mnoho definic a přístupů k integraci. V obecných souvislostech je pojem vysvětlen v Sociologickém slovníku. Integraci můžeme v širším smyslu definovat jako „*původní znak vývoje, který vždy znamená směr od nediferencovaného, relativně jednoduššího, k složitějšímu, diferencovanějšímu a zároveň hierarchicky integrovanému...*” [Jandourek, 2001, str. 109] Ve vztahu ke společnosti je integrovaná taková společnost, ve které „*panuje shoda o vztazích mezi penězi, mocí, prestiží a schopnostech na jedné straně a jejich propojení se systémem soc. dělby práce na straně druhé.*” [Jandourek, 2001, str. 109] Pokud ve společnosti tato shoda nefunguje, dochází k sociálním konfliktům. Dále chápeme integraci ve smyslu začleňování jedince do skupiny a jeho akceptování členy skupiny. Pokud dojde k úplné integraci jedince do skupiny, jedná se pak o inkluzi. [Jandourek, 2001] Pro tuto práci je důležité pojetí integrace, jako začlenění jedince, či skupiny do společnosti.

Považuji za důležité stručně vysvětlit některé pojmy související s integrací imigrantů. Míru integrace můžeme vyjádřit pojmem **inkluze**, což je vyšší stupeň integrace, kdy znevýhodněný jedinec je zcela integrován do společnosti. V takovém pojetí pohlížíme na společnost ve smyslu „všichni jsme odlišní”, na rozdíl od pohledu „je třeba přijmout odlišné mezi sebe” [Jandourek, 2001] Naopak **exkluze** znamená, že přijímající² společnost odmítne integrovat určité jedince či kolektivy na základě jejich odlišnosti, která může být kulturní, náboženská či jiná. Exkluze může být způsobena i odmítnutím jedinců či kolektivů integrovat se a jejich tendencí vytvářet komunity, enklávy, které mohou být ohraničeny jak prostorově, tak kulturně a jazykově, čímž se vytváří hranice mezi těmito komunitami a společnostmi. [Mareš, 2006] **Marginalizací** pak označujeme odsouvání jedinců či skupin na okraj společnosti, do méně významného postavení. Marginální člověk stojí na rozhraní dvou skupin, aniž by byl do jedné z nich zcela integrován. [Jandourek, 2001] Dochází pak k **separaci** takového člověka či celé skupiny. Pokud se jedná o prostorovou separaci, používáme často termín **segregace**. [Drbohlav, 2001] Tyto termíny jsou si

² Dávám přednost termínu přijímající společnost před většinová či majoritní, jelikož společnost, do které se imigrant integruje, nemusí být nutně větší. Stejný termín používá např. Szaló [2007]

obsahově blízké a různí autoři s nimi pracují rozdílně. Pro vyjádření odříznutí migrantů od přijímající společnosti, jejich nepřijetí většinovou společností, ať už vinou migrantů nebo občanů přijímající společnosti apod., dávám přednost termínu separace, tak jako Berry. (viz. níže) Pokud imigranti splynou s přijímající společností, mluvíme o **asimilaci**. Asimilace je v Sociologickém slovníku charakterizovaná jako „proces, kterým je nějaká skupina začleňována do větší skupiny”. [Jandourek, 2007, str. 32] V této práci používám termín asimilace ve smyslu úplného splynutí těchto skupin, resp. migrantů s přijímající společností, stejně jako Rákoczyová a Trbola [2009] v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Šišková uvádí: „Model asimilace byl konceptualizován tzv. asimilační teorií, se kterou přicházejí ve dvacátých a třicátých letech 20. století reprezentanti tzv. Chicagské školy.” [Šišková, 2001, str. 24]

Berry [1997] uvádí příklad vymezení integrace, asimilace, separace a marginalizace na základě vztahu migranta k přijímající a své původní společnosti.

Tabulka 1: Berryho model

	Imigrant udržuje vazby s dominantní společností	Imigrant si současně zachovává svou kulturní identitu
Integrace	ano	ano
Asimilace	ano	ne
Separace	ne	ano
Marginalizace	ne	ne

zdroj: Berry, J., W., Marshall, H., S., Kagitçibasi, C. 1997. *Handbook of Cross - Cultural Psychology*. Vol. 3: *Social Behavior and Applications*. Allyn&Bacon. str. 296, tabulku jsem upravila

Na tzv. asimilační teorii Chicagské školy navazuje podobný model „**melting pot**”, do češtiny předkládán jako např. model „tavícího se kotle”, který „*implicitně minoritě přiznává určitou, byť malou, národotvornou roli*”. [Drbohlav, 2001, str. 24] Jak uvádí i Šišková, přiznání určitého vlivu migrantů na utváření národa, je hlavní rozdíl mezi tzv. asimilační teorií (která ho nepřiznává) a modelem „melting pot”. [Šišková, 2001] Model „melting pot” tedy znamená promísení národností a kultur vedoucí ke vzniku nové civilizace. [Jandourek, 2001]

Na proměňující se migrační realitu reaguje koncept tzv. „**salátové mísy**“, který vyjadřuje soužití skupin imigrantů jak mezi sebou, tak i s přijímající společností. [Šišková, 2001] „*Proces přirozeně a „ideálně“ končí nikoliv tzv. strukturální asimilací, nýbrž strukturální integrací, která v sobě nese všeobecnou rovnoprávnost imigrantů s majoritní populací včetně možnosti do jisté míry uchování si specifických rysů chování daného etnika.*“ [Drbohlav, 2001, str. 25] Drbohlav dále komentuje, že tohoto „ideálního“ stavu není dosaženo. Imigranti spíše než strukturní integrace dosahují pouze integrací dílčích, což v určitých směrech způsobuje jejich více či méně diskriminační postavení. [Drbohlav, 2001]

2.2. Integrace ve státech EU

Imigranti mohou být integrováni do společnosti v různé míře: od jejich vyloučení v procesu marginalizace a segregace až po úplnou asimilaci ve smyslu potlačení původní identity a naprostého splynutí se společností. [Rákoczyová, Trbola, 2009] Proces integrace záleží na mnoha faktorech jako je např. ochota migrantů začleňovat se do přijímající společnosti, imigrační politika státu apod. Vliv politiky státu na integraci přistěhovalců lze demonstrovat na příkladu dvou odlišných zemí, Francie a Velké Británie. Podle Barši je francouzský model příkladem asimilacionismu. Francie sice dává migrantům možnost pobývat na jejím území, vyžaduje však odbourávání odlišností, například uvedla v platnost tzv. šátkový zákon. Na druhé straně, z hlediska respektování odlišností přistěhovalců, model Velké Británie odlišnosti toleruje a v případě potřeby uplatňuje antidiskriminační opatření. Německý model pak směřuje k tomu, aby země byla tranzitní. Jako nepřekročitelná překážka integrace je chápána odlišnost migrantů. Německo umožňuje přistěhovalcům zapojit se do ekonomické sféry, ale pouze na dobu určitou tak, aby nakonec migranti odešli do jiné země. [Barša, 1999] Francouzský a německý model odpovídá **asimilačnímu** (Francie) a **diskriminačnímu** (Německo) **modelu**, jak je uvádí Šišková [2001]. Třetím modelem je pak **multikulturální (pluralitní) model**, který odlišnosti imigrantů od přijímající společnosti podporuje. Imigranti mají stejná práva ve všech sférách společenského života. Neočekává se od nich, že se vzdají svých specifíků. Tento model reprezentují např. Kanada, Austrálie, Švédsko atd. [Šišková, 2001]

Integrace je v každém státě pojata jinak. Evropská unie formulovala společné body důležité pro integraci přistěhovalců v Hágu v roce 2004 v dokumentu „Společné základní principy pro integrační politiku imigrantů v Evropské unii.” (Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the European Union) Martin A. Shaine uvádí následující body jako nejdůležitější:

- zaměstnání jako klíčová část integrace
- vzdělání, které vede k větší úspěšnosti imigrantů a jejich participaci v rámci společnosti
- zapojení imigrantů do demokratického procesu
- integrace je dynamický, dvoustranný proces společného soužití imigrantů a domácího obyvatelstva členských států [Shaine, 2008]

2.3. Sociální integrace

V této práci se budu zabývat sociální integrací. Pro definice sociální integrace, vyskytující se v odborné literatuře, je společné vymezení integrace jako začleňování jedince do společnosti, které probíhá v různých sférách. Sociální integraci přistěhovalců definuje například Boswick a Heckman [2006] jako: *„Inkluzi a akceptaci přistěhovalců do klíčových institucí, vztahů a pozic v hostitelské společnosti. Integrace je interaktivní proces mezi přistěhovalci a hostitelskou společností. Pro přistěhovalce znamená integrace proces učení se nové kultuře, nabývání práv a povinností, získávání přístupu k pozicím a sociálnímu statusu, budování osobních vztahů se členy hostitelské společnosti a vytváření pocitu sounáležitosti a identifikace se společností. Pro hostitelskou společnost integrace znamená otevření institucí a garanci rovných příležitostí pro přistěhovalce.”* [Bosswick, Heckmann, 2006, str. 11]

Ve Velkém sociologickém slovníku je zmíněn etnocentrismus jako významný mechanismus sociální integrace, *„neboť podporuje vnitřní skup. soudržnost, přispívá k identifikaci jednotlivce s vlastní skupinou a jejími hodnotami. Na druhé straně znesnadňuje přijetí cizích kult. prvků a stává se zdrojem konfliktů a netolerantnosti při kontaktu s cizími skupinami Z tohoto hlediska je možné mluvit o e. základním, umírněném nebo agresivním.”* [VSS, 1996, str. 278]

Sociální integrace tedy probíhá v různých dimenzích, následující čtyři, které uvádí Bosswick a Heckmann [2006], jsou klíčové pro tuto práci, jelikož je na nich

založen návod k rozhovoru, s čímž souvisí následný průběh rozhovorů a analýza získaných dat. Výpovědi Francouzů budu analyzovat s důrazem na popsání jejich integrace do české společnosti. Proto považují za důležité popsat tyto čtyři dimenze sociální integrace.

Strukturální dimenze znamená nabytí práv cizinců a získání přístupu ke klíčovým institucím v přijímající společnosti.

V rámci této dimenze je kladen důraz na začlenění do ekonomického sektoru, především pak na trhu práce, který je považován za jeden z nejdůležitějších integračních společenských mechanismů. K participaci cizinců na trhu práce se váže několik problémů, jako například jejich vyčlenění do marginalizovaných pracovních pozic, pro které je typická nízká kvalita a mzdy, vysoká míra distance majoritní společnosti apod. [Rákoczyová, Trbola, 2009] O tomto jevu pojednává výše zmíněná teorie dvojího pracovního trhu. Pokud migranti pracují ve specifickém pracovním trhu, mluvíme o etnické ekonomice. Jelikož se tato práce zabývá Francouzi, je podstatný fakt, že občané EU mají volný přístup na trh práce. Situace občanů EU je tedy značně jednodušší, než situace cizinců přicházejících ze zemí mimo EU.

Ekonomická integrace cizinců závisí kromě výše jejich příjmů na výši výdajů, s čímž souvisí postavení na trhu práce, které je často staví do znevýhodněné pozice. Důležitým faktorem je také prostorová koncentrace přistěhovalců, kdy sledujeme počet přistěhovalců na určitém území v porovnání s počtem obyvatel přijímající společnosti.

Pro integraci cizinců je důležitý přístup ke vzdělání, a to jednak z důvodu lepšího uplatnění na trhu práce, ale vzdělání je také klíčové v procesu utváření občanské identity a sounáležitosti s národním státem. Dalším důležitým faktorem je občanský a pobytový status. (viz. kapitola 3. 2.) [Rákoczyová, Trbola, 2009]

Součástí **kulturní** dimenze sociální integrace je získávání znalostí o hostitelské společnosti.

Imigrant prochází individuálními změnami kognitivního, behaviorálního typu. Získává nové kompetence, přičemž ty staré nemusí opustit. Kulturní integrace probíhá prostřednictvím procesů, které někdy označujeme jako akulturaci. *„Ta má charakter kognitivní socializace do nové společnosti a zahrnuje zejména nabývání*

znalostí a kompetencí, které umožňují porozumění typickým situacím ve společnosti („kódování“) a volbu jednání v souladu se společenskými normami a běžnými sociálními scénáři.“ [Rákoczyová, Trbola, 2009, str. 30] Jedním z nejvýznamnějších faktorů kulturní integrace je znalost jazyka přijímající společnosti. V České republice je na výuku češtiny kladen důraz v rámci integrační strategie. Znalost češtiny je nezbytná jako jedna z podmínek pro získání trvalého pobytu cizinců pocházejících ze třetích zemí. [Rákoczyová, Trbola, 2009]

V rámci **interaktivní** dimenze jsou migranti včleňováni do primárních vztahů a sociálních sítí přijímající společnosti.

Interaktivní dimenzi sociální integrace popisují Rákoczyová a Pořízková: *„Na mikro-sociální úrovni se integrace přistěhovalců projevuje zejména v sociálních kontaktech se členy hostitelské společnosti, v jejich charakteru, kvalitě, četnosti. Vztahy s domácí populací mohou mít charakter velmi blízkých, neformálních a intimních (tzv. primárních) vztahů, jejichž typickým příkladem jsou smíšená manželství. Významné je však také navázání kontaktů méně blízkých, ať už na neformální úrovni (přátelé, sousedé, známí), nebo do určité míry formalizované, resp. institucionalizované (účast v dobrovolných zájmových organizacích a spolcích, církvích apod.).“* [Rákoczyová, Trbola, 2009, str. 32]

Významný faktor sociální integrace přistěhovalců představují postoje majority, což se zvláště projevuje v interaktivní dimenzi. Podle Leontiyevy patří mezi faktory pozitivně ovlivňující toleranci k cizincům vzdělání, ekonomické a sociální postavení, věk, velikost sídla a osobní kontakty s cizinci, dále pak postoje přijímající společnosti k imigrantům často souvisí se snášenlivostí vůči jiným menšinovým, sociálně vyloučeným či slabším skupinám. [Leontiyeva, 2011] Postoje české veřejnosti k cizincům se liší podle jednotlivých národností. Podle dat CVVM vztahujících se k roku 2010, jsou Francouzi třetí nejsympatičtější národností, a to po Čechách a Slovácích. (viz. kapitola 3. 3.)

Identifikační dimenze se rozvíjí později v integračním procesu. Jedná se o subjektivní pocit sounáležitosti se společností. Imigrant se identifikuje s národními, lokálními a především etnickými sociálními skupinami.

Identifikační dimenze integrace je spojena s otázkou identity imigranta a její proměnou v procesu usazování se v přijímající společnosti. Cizinci se nemusí nutně zcela odříznout od svého původního domova, aby byl proces integrace úspěšný. Transnacionální teorie migrace *„odkrývají působení paralelních procesů začleňování se do přijímající společnosti a udržování přes-hraničních sociálních vazeb, jejichž prostřednictvím transmigranti budují a udržují souběžně dva domovy. [...] jejich životním světem je transnacionální sociální pole propojující místa jejich nového a původního domova.”* [Szaló, 2007, str. 8]

Je důležité si uvědomit a mít na paměti, že dimenze sociální integrace nejsou striktně odděleny, ale navzájem se prolínají. Například některé podstatné elementy kulturní dimenze, jako komunikační schopnosti, jsou důležité pro interaktivní dimenzi apod. [Bosswick, Heckman, 2006]

3. Francouzi v ČR

3.1. Francouzi v číslech

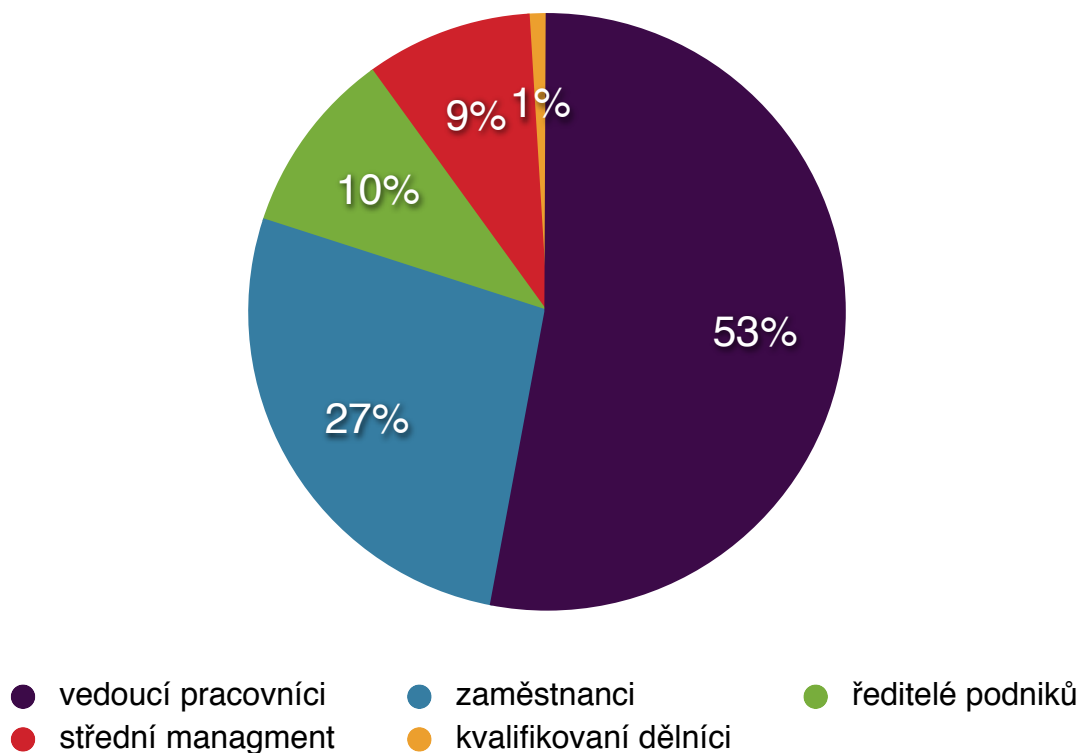
Podle Studie Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí [2009] vypracované Ministerstvem zahraničních věcí na základě registru Francouzského velvyslanectví v Praze, můžeme reálný počet Francouzů žijících v České republice odhadnout na 3300 jedinců. Tento odhad vychází z údajů Francouzského velvyslanectví, kde bylo k 31. prosinci 2009 zapsáno 2516 francouzských občanů a z údajů cizinecké policie, která ke stejnému datu evidovala 2278 trvale žijících Francouzů v ČR.

Téměř polovina Francouzů zde žije více než 5 let, můžeme tedy považovat zastoupení dlouhodobě žijících Francouzů v ČR a nedávných imigrantů za vyvážené. Nejvíce Francouzů (70 %) žije v Praze. Věkové rozložení francouzské komunity je nejsilnější ve věku 26 - 40 let. S tímto faktem souvisí poměrně vysoká porodnost, v posledních letech bylo konzulárním oddělením evidováno průměrně 100 narozených dětí za rok. Mladí Francouzi často studují Francouzské gymnázium v Praze, kde z 680 žáků tvoří v podstatě polovina Francouzi.

Také díky vstupu ČR do Evropské unie a s ním souvisejícím uvolněním pracovního trhu se zvýšil počet poboček francouzských podniků v ČR. Celkem je jich 500 a zaměstnávají na 100 000 osob. Francouzi mohou, kromě české pracovní smlouvy, mít smlouvu francouzskou. O těchto zaměstnancích mluvíme jako o tzv. *expatrié*. [Studie Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí] Podle statistik zveřejněných Ministerstvem práce a sociálních věcí bylo v ČR k 31. 12. 2011 zapsáno 250 podnikatelů s francouzským občanstvím, z toho 204 v Praze. [Počty podnikatelů dle občanství podnikajících v České republice, 2011]

Následující graf znázorňuje zastoupení Francouzů v jednotlivých typech zaměstnání na základě dat z registru Francouzského velvyslanectví.

Graf 1: Zastoupení ekonomicky aktivních Francouzů v jednotlivých typech zaměstnání

zdroj: Studie Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí, 2009, N=všichni pracující Francouzi registrovaní na Francouzském konzulátu, přičemž k 31. 12. 2009 bylo zapsáno 2516 všech Francouzů, graf jsem upravila

Francouzi tedy pracují na spíše vyšších pozicích, pro které je potřeba kvalifikace a můžeme předpokládat, že se k nim váží vyšší mzdy. Podle výzkumu, jehož výsledky byly zveřejněny v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice působí Francouzi na trhu práce často v oblastech spojených s výukou francouzštiny. Podnikají pak ve specifických činnostech často spojených s jejich domácí kulturou, produkty (např. francouzská restaurace, pekárna). [Rákoczyová, Trbola, 2009]

Z výše zmíněných údajů tedy můžeme vyvodit závěr, že mezi nejčastější aktivity Francouzů na trhu práce patří podnikání, zaměstnání spojené s výukou francouzštiny a práce v nadnárodní firmě.

3.2. Situace Francouzů z pohledu integrační politiky České republiky

Rozsah této práce neumožňuje vyčerpávající pojednání o integrační politice České republiky.³ Cílem této kapitoly je tedy vymezení institucionálních podmínek pobytu v ČR skupiny cizinců, do které patří Francouzi, tedy členů Evropské unie.

Integrace cizinců je v ČR vnímána jako „*obousměrný proces, do kterého vstupují jak cizinci, tak majoritní společnost. Záměrem veškerých integračních opatření je docílit oboustranně přínosného soužití nově příchozích i obyvatelstva přijímající země. Integrační politika musí flexibilně reagovat na nové skutečnosti a potřeby, a to jak cizinců, tak i české společnosti, a posilovat vědomí vzájemné propojenosti migrace a integrace se sociálními, kulturními, ekonomickými a politickými aspekty života společnosti.*” [Usnesení vlády České republiky k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců v roce 2012] Přístup politiky České republiky k integraci se změnil, upozorňuje na oboustrannost procesu, zatímco původní koncepce, přijatá vládou v roce 2000, definovala integraci cizinců jako jejich postupné včleňování do struktur a vazeb obyvatelstva přijímající společnosti. [Rákoczyová, Trbola, 2011] Podle výše zmíněného dokumentu jsou však občané EU cílovou skupinou integrace cizinců pouze ve výjimečných případech.

Občané Evropské unie spadají do „*cizineckoprávního režimu evropského práva - práva volného pohybu osob.*” [Rákoczyová, Trbola, 2011, str. 118] Občané Evropské unie mohou na území České republiky pobývat bez povolení k pobytu, jejich povinností je pouze nahlásit místo svého pobytu službě cizinecké policie. Občané Evropské unie také nejsou povinni mít u sebe cestovní doklad. Zproštěním těchto dvou povinností jsou na ně kladeny menší nároky než na cizince přicházející ze států mimo Evropskou unii. Pokud jde o ostatní práva a povinnosti, obsahuje řada zákonů, stejná práva pro občany EU jako pro české občany, jako například zákon o zaměstnanosti nebo školský zákon. [Rákoczyová, Trbola, 2011] Zapojení cizinců do politického života je složité, právo volit do parlamentu nebo účast v krajských volbách mají pouze občané České republiky. Občané Evropské unie však mohou získat právo volit v komunálních volbách a do Evropského parlamentu, pokud mají v ČR trvalý pobyt. [Drbohlav a kol., 2010] Pohyb občanů Evropské unie v České republice je tedy bez větších omezení, a to na dobu neurčitou. [Trbola, Rákoczyová, 2011]

³ Více např. v publikaci Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I., Integrační politika (Trbola, Rákoczyová, 2011)

Občan EU může zažádat (záleží to tedy čistě na jeho vůli) o následující typy pobytu na území ČR.

Přechodný pobyt, o který může cizinec požádat v případě, že pobývá na území ČR déle než 3 měsíce a nijak nenarušil bezpečnost státu či veřejný pořádek. Dále pak o **Trvalý pobyt**, o který může občan EU požádat, pokud na území ČR pobývá nepřetržitě nejméně 5 let nebo po 2 letech nepřetržitého pobytu, pokud je alespoň 1 rok rodinným příslušníkem občana EU. Podle dat ČSÚ z 31.12.2008 zpracovaných v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice mělo 728 Francouzů v ČR trvalý pobyt, což je 29,8 % všech Francouzů pobývajících v ČR. [Rákoczyová, Trbola 2009]

Pokud žijí cizinci ve smíšeném páru s občanem ČR, jejich děti získávají automaticky české občanství. V případě páru Francouz/Francouzka - Čech/Češka mají jejich děti automaticky české i francouzské občanství. Protože však Česká republika neuznává dvojí občanství, jsou pro ni děti smíšených párů pouze Čechy, zatímco ve Francii jsou evidováni jako Francouzi a zároveň Češi. [Občané EU a jejich rodinní příslušníci, MVČR]

Pro získání českého občanství občanem EU je třeba splňovat následující podmínky:

- a) trvalý pobyt na území ČR po dobu nejméně 5 let
- b) nabytím občanství ČR pozbývá své dosavadní občanství
- c) žadatel nebyl v posledních 5 letech odsouzen pro úmyslný trestní čin
- d) prokázání znalosti českého jazyka
- e) žadatel plní povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, daně, sociální zabezpečení apod.

Existují výjimky, kdy je možné prominout plnění zmíněných podmínek, kromě bodu

- c). [Udělení státního občanství České republiky, MVČR]

3.3. Veřejné mínění Čechů o Francouzích

Ke konci září 2011 bylo z více než 400 tisíc cizích státních příslušníků pobývajících na území České republiky 70 % ekonomicky aktivních. Reakce Čechů na práci cizinců v ČR jsou spíše negativní. S názorem, že by se cizinci měli zaměstnávat v profesích, o něž občané ČR nemají zájem a že cizí levná pracovní síla ohrožuje zaměstnávání českých občanů souhlasí dlouhodobě (v letech 2003 až 2011) 60 - 80 % Čechů. Ve srovnání s evropskými zeměmi jsou obyvatelé ČR méně tolerantní a přístupní kulturní pluralitě. Podle srovnání z roku 2002 panují méně tolerantní názory než v ČR už jen v Portugalsku, Polsku a Řecku. S tvrzením, že pro zemi je lepší když téměř všichni sdílejí stejné zvyky a tradice souhlasilo 70 % Čechů.

Přestože postoje k cizincům jsou spíše negativní, pokud se podíváme na vnímání cizinců podle národností, Francouzi jsou Čechy dlouhodobě poměrně oblíbení. Podle výzkumů CVVM z roku 2000 (2001) a 2010 se míra sympatie Čechů k Francouzům pohybovala kolem škálové hodnoty 2,5, kdy 1=velmi sympatičtí a 7=velmi nesympatičtí. V roce 2000 (2001) to byla hodnota 2,71 a v roce 2010 došlo k mírnému zlepšení na 2,4. Větší sympatie chovají Češi pak už jen ke Slovákům a Čechům. [Leontiyeva, 2011]

Tabulka 2: Hodnocení sympatie

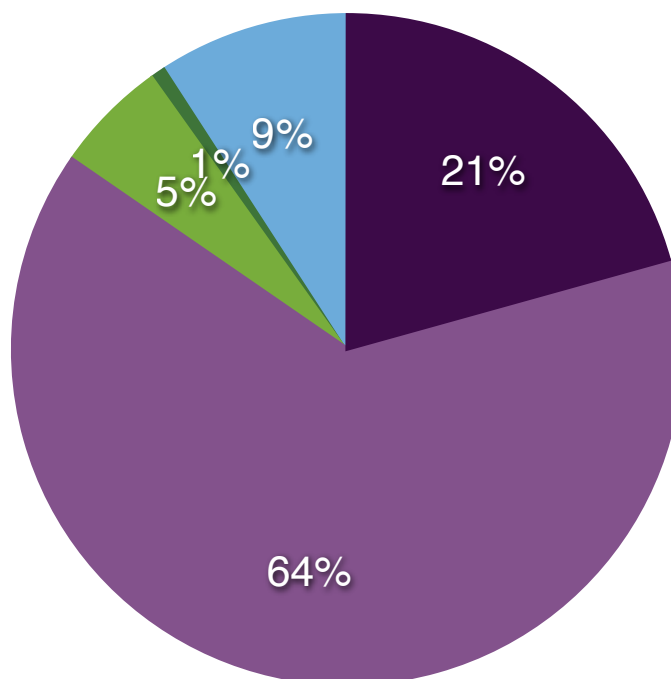
	průměr 2000 (2001)	průměr 2010
Češi	2.18	1.9
Slováci	2.69	2.1
Francouzi	2.71	2.4

zdroj: výzkumy CVVM in Leontiyeva, Y. 2011. *Postoje české společnosti k imigrantům v datech sociologických výzkumů*. [online] [cit. 9.4. 2012]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz> 2001, tabulku jsem upravila

poznámka: hodnocení sympatie na škále 1=velmi sympatičtí až 7=velmi nesympatičtí

Kladný postoj k Francouzům může souviset s dobrými vztahy mezi Českou republikou a Francií. Z výzkumu CVVM z roku 2011 vyplývá, že 85 % Čechů považuje tyto vztahy za více či méně dobré.

Graf 2: Náзор Čechů na vztahy ČR a Francie

● velmi dobré ● spíše dobré ● spíše špatné ● velmi špatné ● neví

zdroj: CVVM, Datový soubor: Naše společnost 2011 - listopad, N=1010, otázka: Jaké jsou podle Vás současné vztahy České republiky a Francie?

V první části práce jsem představila definice migrace a integrace jako klíčové pojmy pro tuto práci. Dále jsem popsala některé koncepty migrace a integrace, jejichž konkrétní projevy budou součástí analýzy rozhovorů. Dříve než se budu věnovat samotné analýze, popíši v následující kapitole metodologii výzkumu.

4. Metodologie

4.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je popsání konkrétní představy o Francouzích žijících v Praze, a to zejména z hlediska sociální integrace. Na základě rozhovorů zjistit, co je motivací pro příjezd do ČR a pro život v ČR, kde Francouzi pracují, v jakých žijí rodinách, zda-li se stýkají s krajany, jak vnímají českou společnost apod. a jaké mají tyto faktory vliv na integraci. Zkrátka vše, co by nám mohlo pomoci pochopit a blíže specifikovat integraci Francouzů do české společnosti.

4.2. Metoda výzkumu

Pro výzkum jsem zvolila metodu kvalitativního dotazování formou rozhovorů, protože ji považuji za vhodnou pro splnění cíle výzkumu. Metoda **rozhovoru pomocí návodu** (návod viz. příloha 1) udržuje v rozhovoru systematičnost a zároveň umožňuje odbočení od předem daných témat, otázek, pokud tak tazatel považuje za důležité. Na jednu stranu se tedy tazatel drží určitého schématu, zároveň však má dostatečnou volnost a prostor pro sondáž. Rozhovor s návodem umožňuje tazateli využít čas k interview efektivně. Při analýze pak ulehčuje srovnání rozhovorů. [Hendl, 2008] **Sondáž** „slouží k prohloubení odpovědí v určitém směru.“ [Hendl, 2008, str. 170] Tazatel by měl sondážní otázky klást bez upozornění na to, že mu na nich záleží. Jedná se o otázky typu: *Co se stalo? Proč? Kde k tomu došlo? Kdo byl události přítomen?* apod. nebo se sondážní otázky neptají na konkrétní věci, ale jejich cílem je povzbuzení respondenta, aby se o dané záležitosti rozpovídal, např.: *To je zajímavé.* [Hendl, 2008] Rozhovor jsem tedy vedla s pomocí návodu, ale pokud bylo třeba, ptala jsem se na další informace použitím sondážních otázek.

4.3. Výběr respondentů

Respondenti byli Francouzi⁴ žijící v České republice minimálně 1 rok. Dolní hranici jednoho roku jsem určila proto, aby do výzkumu byli zařazeni Francouzi pobývající v ČR dlouhodobě. Inspirovala jsem se výzkumem sociální integrace cizinců uvedeným v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice, ve

⁴ tedy občané Francouzské republiky

kterém je zvolena stejná dolní hranice délky pobytu cizinců v ČR. [Rákoczyová, Trbola, 2009]. Doba jednoho roku také odpovídá definici migranta podle Tomase Hammara: „*Migrant je osoba, která migruje do země, ve které zůstane na delší, než krátkou časovou periodu, tedy déle než 3 měsíce.*” [Martiniello, Rath, 2010, str. 56] Dalším omezením při výběru respondentů byla věková hranice 18 - 68 let, kterou jsem zvolila, jelikož jedním z aspektů sociální integrace je zapojení imigrantů na trhu práce, vybírala jsem tedy převážně respondenty v ekonomicky aktivním věku, kteří zároveň nebyli studenty prezenčního studia.

Při výběru respondentů jsem postupovala metodou „sněhové koule”, kterou Hendl charakterizuje následovně: „*Výzkumník zvolí jednoho nebo několik málo jedinců k interview. Tyto osoby slouží pak jako informátoři pro doporučení dalších zajímavých členů populace.*” [Hedl, 2008, str. 150] Prvními respondenty byli Francouzi, které jsem znala a ti mi pak poskytovali kontakty na další potenciální respondenty. Zároveň jsem se však snažila vybírat takové Francouze, jejichž profil bude co možná nejdiferencovanější, abych získala rozdílné výpovědi. Kaufman [2010] ve své publikaci Chápající rozhovor píše, že se nemůžeme vyjadřovat o chování celého národa na základě rozhovorů se studenty, na druhou stranu, i když zohledníme všechna možná kritéria jako věk, profese apod., musíme mít stále na paměti, „*že v kvalitativním přístupu vzorek v žádném případě za reprezentativní považovat nemůžeme. [...] Je prostě důležité vyhnout se zjevné nevyváženosti vzorku a neopominout důležité kategorie.*” [Kaufmann, 2010]

4.4. Respondenti

Výzkumu se zúčastnilo 14 respondentů, kteří byli ve věku od 23 do 68 let. Mužů mezi respondenty bylo 9, žen 5. Doba po kterou respondenti pobývají v ČR se pohybuje v rozmezí od 2 do 29 let, průměrně pak 12 let, přičemž 9 respondentů tu je více než 10 let a 3 méně než 5. S českým partnerem žije 10 respondentů. Všichni, kromě 3 respondentů mají děti. Konkrétní profily respondentů viz. příloha 2.

Tabulka 3: Věkové rozložení respondentů podle pohlaví

věk	muži	ženy	celkem
20 - 29	0	1	1
30 - 39	5	1	6
40 - 49	2	0	2
50 - 59	2	2	4
60 a více	0	1	1
celkem	9	5	14

4.5. Příprava a průběh rozhovoru

Návod k rozhovoru jsem strukturovala podle dimenzí sociální integrace - kulturní, strukturální, interaktivní, identifikační - uváděných Boswickem a Heckmanem [2006] (viz. kapitola 2. 3. a příloha 1), se záměrem následného zpracování a analýzy rozhovorů podle těchto dimenzí.

Na termínech rozhovorů jsem se domlouvala převážně e-mailem, méně často pak telefonicky. Rozhovory jsem uskutečnila na klidném místě, většinou v kavárně. Rozhovory probíhaly ve francouzštině, až na jeden, který byl uskutečněn v češtině. Délka rozhovoru se pohybovala od 35 minut až po 95 minut, přičemž tyto krajní hranice byly ojedinělé, průměrně rozhovor trval přibližně 60 minut. Rozhovory probíhaly v průběhu dvou měsíců, od poloviny února do poloviny dubna 2012. Rozhovory jsem zaznamenávala na nahrávací zařízení, mobilní telefon Nokia C5, který mi umožnil jednoduché přenesení záznamu rozhovorů do počítače pomocí bluetooth. (záznam rozhovorů viz. CD příloha)

4.6. Problematika zvolené metody

Považuji za důležité pojednat o problémech, které se váží na metodu rozhovoru pomocí návodu. Uvědomuji si nemožnost zobecnění výsledků na celou francouzskou komunitu v Praze (potažmo v ČR). Výsledky výzkumu vztahuji pouze na respondenty, kteří se na projektu podíleli. Přesto předpokládám, že si na jejich základě budeme moci vytvořit alespoň rámcovou představu o integraci Francouzů do české společnosti. Maxwell [1992] popisuje validitu zobecnitelnosti jako rozsah uplatnění významu zprávy v jiných populacích, situacích a okamžicích. Mluví o dvou aspektech zobecnitelnosti. První, zobecnění v rámci dané komunity na jevy již dříve zkoumané a druhý, zobecnitelnost vůči jiným komunitám. Vzhledem k rozsahu této práce můžeme vyloučit zobecnitelnost v obou aspektech, tedy v rámci francouzské komunity i na další komunity cizinců, žijících v Praze a ČR.

Dalším problémem by mohl být výběr vzorku respondentů. Kaufman [2010] ve své publikaci *Chápající rozhovor* upozorňuje na fakt, že v kvalitativním výzkumu nemůžeme nikdy považovat vzorek za reprezentativní. Je třeba dbát na vyváženost vzorku a neopomenout důležité kategorie. Tyto podmínky vzorek Francouzů, se kterými jsem rozhovory vedla, splňuje. (viz. kapitola 4. 2.)

4.7. Zpracování a analýza dat

Rozhovory jsem přepisovala ve francouzštině a buď zároveň či následně překládala do češtiny. Rozhovory jsem doslovně nepřekládala celé, pouze části, které v této práci uvádím. Snažila jsem se o takový překlad, který by byl srozumitelný v češtině a zároveň zachoval co nejvíce význam výpovědí.

Rozhovory jsem analyzovala podle čtyř dimenzí sociální integrace, které uvádí Bosswick a Heckmann [2006]. Pro každou dimenzi jsou charakteristické určité rysy. (viz. kapitola 2. 3.) Při analýze jsem postupovala po jednotlivých dimenzích, u každé jsem se pokusila vystihnout podstatu jejích rysů a způsob integrace Francouzů v Praze a následně je srovnat s výsledkem studie popsané v knize *Sociální integrace přistěhovalců* [Rákoczyová, Trbola, 2009], kterou jsem se inspirovala. Součástí analýzy jsou i části, které nespádají přímo pod jednotlivé dimenze. Jedná se o dobu před příjezdem Francouzů do ČR a o motivaci příjezdu a představu o budoucnosti, přičemž zmíněné dimenze popisují průběh integrace během přítomnosti imigranta v přijímající společnosti. Další část analýzy se věnuje zvláštnímu případu Francouzů,

kteří uzavřeli sňatek s Čechem/Češkou před rokem 1989. Této části věnuji samostatnou kapitolu, jelikož se jedná o poznatky, které pokládám za důležité a jsou propojením více dimenzí.

Přepsané rozhovory jsem vytiskla, aby se mi s nimi lépe pracovalo. Pro zachování anonymity respondentů jsem změnila jejich jména.

5. Analýza rozhovorů

Stěžejní část analýzy rozhovorů je rozdělena podle jednotlivých dimenzí sociální integrace. (viz. kapitola 2. 3. a 4. 8.) Za důležité považuji pojednat také o motivaci příjezdu do České republiky a do Prahy, případně o tom, co příjezdu předcházelo a o plánech do budoucnosti. Každá kapitola je zakončena shrnutím mých poznatků, které jsou srovnány s výsledky výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009], zveřejněnými v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice, s výjimkou kapitoly 5. 7. zabývající se zvláštním případem Francouzů, kteří uzavřeli sňatek s Čechem/Češkou před rokem 1989. Takovému tématu se zmíněný výzkum nevěnuje. Jedná se o srovnání s výsledky z části výzkumu věnující se integraci cizinců z vyspělých zemí⁵, pod které spadá Francie.

5.1. Příjezd do České republiky

5.1.1. Důvody příjezdu

Důvody pro příjezd do České republiky byly nejrůznějšího charakteru a můžeme je rozdělit do několika kategorií. Příjezd na základě pracovní nabídky, dále z důvodu soužití s partnerem Čechem, kterého však Francouzi poznali mimo ČR. Tyto důvody jsou často propojeny. Na základě nabídky přijíždí *expatrié*⁶. Ti, co pracují v soukromém sektoru jsou vysláni firmou, např. aby zde zaučili české zaměstnance. Takových příkladem je Komerční banka, jedna z respondentek je manželka Francouze, který je v ČR právě za tímto účelem. Jejich přítomnost závisí na práci manžela. Před příjezdem do ČR žili v několika státech, vždy několik let. Větší počet respondentů jsou *expatrié*, kteří přijíždějí na pracovní pozice na česká gymnázia s bilingvními česko-francouzskými sekcemi. Zvláštním případem jsou pak zmínění respondenti, přijíždějící se svým manželem Čechem/manželkou Češkou, kteří se poznali mimo ČR. Mezi respondenty jsou tři takové páry - vždy jsem mluvila s jedním

⁵ Respondenti (EU-15) pocházeli z následujících zemí: Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Portugalsko, Řecko, Spojené království, Španělsko, Švédsko.
Respondenti (mimo EU) pocházeli z následujících zemí: USA, Kanada, Japonsko, Tchaj-wan.

⁶ Používám francouzský výraz *expatrié*, jelikož ho považují za nejvýstižnější. Je uveden i v česky psané Studii Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí Ministerstva zahraničních věcí. [2009] *Expatrié* jsou Francouzští zaměstnanci, kteří mají francouzskou smlouvu, jsou tedy placeni Francií a přijíždí většinou na určitý počet let.

Francouzem/Francouzskou z každého páru. Všechny tyto páry spojuje, že se poznali ještě před Sametovou revolucí, což jim přineslo jisté komplikace. Christian a Isabelle žili se svými partnery určitou dobu v zahraničí. Isabelle se rozhodla se svým manželem usadit v Praze v okamžiku, kdy šel do důchodu. Christian v momentě, kdy přišel o zaměstnání. Monique se s mužem rozhodli žít v Praze, jelikož je muzikant a v Monaku, odkud Monique pochází, nejsou jazzové kluby. Všechny tři páry tedy kromě českého partnera spojuje pracovní motivace. O pracovní motivaci, která hraje více či méně důležitou roli, až na výjimky, u všech respondentů pojednám také v následující kapitole. (viz. kapitola 5. 2.)

Dalším důvodem, kvůli kterému přijeli dva Francouzi a který byl pro mě překvapující, byla povinnost splnění vojenské služby. Oba respondenti si mohli vybrat zemi, kam pojedou vykonat svoji vojenskou povinnost. A oba byli ovlivněni již dřívějším vztahem k České republice.

„Roger: Musel jsem jít na vojnu, mohl jsem si vybrat spolupráci v cizině, takže jsem si ji vybral. Byla tam sekretářka, která měla velký šanon s pracovními pozicemi, tak jsem se tak díval a viděl jsem Prahu. Vybral jsem si ji, protože tu byl můj otec, moje matka tu byla, moje babička tu byla, protože jsem byl zvědavý.”

(muž, 54 let, 22 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 19 let, učitel)

„Didier: Musel jsem splnit svoji vojenskou povinnost, nabídli mi odjet do ČR. [...] Znal jsem spisovatele Hrabala a ten se mi moc líbil. Byl to odjezd dobrovolný i nedobrovolný. Musel jsem odjet, ale mohl jsem si vybrat kam. Tak jsem jel do Chocera, blízko Benešova.”

(muž, 40 let, 16 let v ČR, 15 v Praze, 2 děti: 3 roky, 8 měsíců, učitel)

Respondent Bernard byl v ČR také na vojně, ale přijel z jiného důvodu. Bernard pochází z malé francouzské vesnice v regionu Champagne, která má ekonomické a kulturní vazby na obec Ratíškovice, blízko Hodonína. Poprvé do ČR přijel na oslavu výročí tohoto spojení, u jehož příležitosti slavně otevřeli bazén. V ČR se mu natolik zalíbilo, že se rozhodl vrátit se, hlavní motivací byl tedy zájem, jak sám

uvádí neměl žádný konkrétní cíl. V České republice žil v několika městech, podle toho, kde měl zrovna práci. V Brně, kam přijel jako první, v Praze, kam se rozhodl odjet a pak až hledal pracovní místo, zatímco do Plzně jel na základě pracovní nabídky a ve Vyškově byl ve vojenské službě.

„Bernard: Když jsme přijeli na Moravu bylo to pro mě velice zajímavé, zůstali jsme několik dní a já jsem si řekl: ‚Vrátím se.‘ Nejdřív jsem se musel vrátit do Francie pro vyřízení pasu a co bylo třeba, hned pak jsem se vrátil do Československa. Přijel jsem se dvěma taškami, jedna s oblečením, druhá s knihami, studoval jsem literaturu. [...] Nechtěl jsem být v Ratíškovicích, protože ty jsou moc malé, Hodonín je také dost malý, takže jsem jel do Brna. [...] Nepřijel jsem sem za žádným cílem, neměl jsem opravdu cíl. Takže když mi nabídli práci v Plzni, přijal jsem ji. [...] Zůstal jsem v Plzni jen rok, protože jsem se musel vrátit na vojnu, ale vyřešil jsem to dobře. Takže jsem se vrátil do Francie, abych se mohl vrátit na Moravu, do Vyškova, učil jsem tam francouzštinu, zůstal jsem tam rok, chtěli, abych pokračoval, ale Vyškov je dost malý. [...] To byl moment, kdy jsem si položil otázku, co dál. Jo, byl jsem v Brně, v Plzni, tak co budu dělat teď? A něco mi chybělo, říkal jsem si, žiji už několik let v ČR a je to docela hloupé, žít v zemi, aniž bych žil v hlavním městě. Takže jsem odjel do Prahy.”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

Posledním důvodem pro příjezd do Prahy bylo studium. Jedna respondentka přijela na Erasmus a pak zde zůstala. To protože se jí tu zalíbilo, lidé v Praze jsou podle ní milí a ve Francii žila v malém městě, takže se jí líbí Praha i proto, že je v porovnání s tímto městem velká a je zde více příležitostí. Respondent Gérard přijel do České republiky třikrát v rozmezí osmi let. Nejprve strávil rok na Erasmu v Brně, následně ho sem zavedla pracovní nabídka a potřetí práce a česká partnerka. V ČR tedy pobýval dvakrát delší dobu půl až jednoho roku, než zde na potřetí zůstal natrvalo. Toto jednání může svědčit o tom, že si nejdříve vybudoval k ČR určitý vztah, a pak z části shodou okolností, ale spíše na základě svého rozhodnutí, které mohlo být tímto vztahem ovlivněno, se sem vrátil.

Všechny důvody pro příjezd nebo rozhodnutí k životu v ČR spojuje společný jmenovatel a to zájem, zalíbení, vztah či jiný pozitivní, emocionální stav ve vztahu k České republice či Praze. Což je ve shodě s kritikami ekonomických konceptů. (viz. kapitola 1. 2.) Tyto koncepty berou v úvahu často pouze ekonomické jednání jedince.

5.1.2. Shrnutí

Nejčastějším důvodem příjezdu byla pracovní motivace, často nabídka pracovního místa na pozici *expatrié*, kterou Francouzi dostali ve Francii. Další pracovní motivace je podmíněna povinností vojenské služby, kterou Francouzi plnili v České republice často jako učitelé francouzštiny. Mezi další důvody příjezdu patří soužití s českým partnerem a studium. Ve výzkumu Rákoczyové a Trboly (2009) uvádí cizinci jako nejčastější motivy migrace okolnosti osobního života, pracovní nabídku a ekonomickou situaci v zemi původu, zájem o práci v mezinárodním prostředí či zájem o poznání nových zemí. Pracovní migrace je tedy také důležitým motivačním faktorem.

5.2. Strukturální dimenze

5.2.1. Zaměstnání, vzdělání, Francouzské gymnázium v Praze

V rámci této dimenze je podstatné začlenění imigrantů na pracovním trhu. Všichni respondenti jsou zaměstnaní a shánění zaměstnání pro ně nebyl větší problém. Právě zaměstnání bylo častou motivací pro příjezd do ČR. Pro Francouze, kteří jsou tu jako *expatrié*, je to většinou jediná motivace příjezdu. Francouzi jsou v Praze často zaměstnaní na pozicích spojených s výukou. (viz. kapitola Francouzi v ČR) Francouzi, kteří jsou v Praze jako *expatrié* přijíždí s již předem určenou konkrétní nabídkou. Buďto pracují v nadnárodní firmě nebo přijedou na pozici učitele na některém z bilingvních gymnázií, které jsou v ČR čtyři, v Praze, Brně, Táboře a Olomouci. Tito zaměstnanci mají francouzskou pracovní smlouvu, většinou na čtyři roky. Potom buď Českou republiku opustí nebo zde zůstanou. Sedm respondentů pracuje na Francouzském gymnáziu v Praze⁷, čímž často navázali právě na zaměstnání na českém bilingvním gymnáziu poté, co jim vypršela francouzská smlouva. Na Francouzském gymnáziu v Praze je vysoká koncentrace Francouzů,

⁷ Název Francouzské gymnázium v Praze může být zavádějící. Nejedná se pouze o gymnázium, ale součástí školy je i mateřská a základní škola.

zaměstnanců i žáků (mezi žáky je Francouzů 40 %). Na rozdíl od bilingvních sekcí českých gymnázií funguje v podstatě jako francouzská škola, spojuje zásady francouzského školství s vlivy české kultury. [webové stránky Francouzského gymnázia v Praze] Žena zaměstnance nadnárodní společnosti, kteří se stěhují ze země do země, žijí jako *expatrié*, považuje existenci francouzské školy jako velice důležitou podmínku při rozhodování o příjezdu do země.

„Patricia: Zjišťovali jsme, jestli je v zemi francouzské gymnázium, je to důležitá podmínka, děti můžeme dát buď do francouzské školy nebo taky do anglické. Když přijíždíme s malými dětmi, můžeme je dát do českých škol, ale to jen malé děti. Hodně Francouzů zjišťuje, jestli je splněna tato podmínka francouzské školy předtím, než se rozhodnou přijet do země.”

(žena, 58 let, 6 let v ČR, v Praze, 2 děti: 24, 22 let, žena *expatrié*)

Rozhodnutí Francouzů, zda dát děti do Francouzského gymnázia či nikoliv, se liší. Patricia a její manžel se pro něj rozhodli, jelikož jejich děti navštěvovaly francouzskou školu i v ostatních zemích, ve kterých žili. Respondent André se svojí ženou Francouzskou učinili stejné rozhodnutí.

„André: Naše děti byly v českých jeslích a české mateřské škole, a pak jsme je dali do francouzského systému, na základní školu.

AB⁸: Proč?

André: Protože jsme Francouzi, chceme aby se učili psát a číst ve francouzštině.”

(muž, 37 let, 14 let v ČR, 10 v Praze, 2 děti: 8, 7 let, učitel)

Smíšené páry pak pro své děti volí spíše české školství. Pro toto rozhodnutí uvádí více důvodů, mezi něž patří důvody finanční, Francouzské gymnázium je soukromé, děti studující na Francouzském gymnáziu jsou z vysokých sociálních vrstev, což jeden respondent označil jako „pseudo-elitářské”. Mají zájem, aby jejich děti

⁸ Anna Burianová

navštěvovaly školy, kde se budou se spolužáky z více méně stejného sociálního prostředí. Pokud jde o znalost jazyka, tak nepokládají za důležité, aby se učily francouzsky na Francouzském gymnáziu, protože jsou bilingvní, učí je sami. Jako důvod se pak objevila i vzdálenost bydliště od Francouzského gymnázia. Následující názor respondenta zahrnuje více z těchto důvodů a zmiňuje se i o identitě svého syna. Je v české škole, protože je Čech.

„Jacques: Starší syn je v 1. třídě, české. Chceme, aby byl s lidmi, kteří jsou z více méně průměrného sociálního prostředí, na Francouzském gymnáziu jsou děti ze sociálního prostředí velice vysokého. Nemají stejný život, cestují po světě. Jezdí na prázdniny na Seychely, Floridu, do New Yorku... A pak on je Čech, on je Francouz, ale taky Čech, žije tady, když se ho zeptáte, řekne, že je Čech, mluví lépe česky než francouzsky, oba jazyky umí dobře. Cítí se jako Čech. Ale může se to změnit... ale prioritně ho chceme nechat v české škole. Francouzská škola je velmi drahá, takže je to taky z materiálních důvodů.”

(muž, 38 let, 11 let v ČR, 7 v Praze, 2 děti: 7 let, 3 měsíce, učitel)

Rozhodnutí o přihlášení dětí do Francouzského gymnázia tedy bylo více ovlivněno národností rodičů než případným zaměstnaneckým poměrem na škole. Pedagogové Francouzského gymnázia žijící ve smíšeném páru se rozhodli dát děti do českých škol.

Zaměstnání ovlivňuje, s kým se Francouzi stýkají. Ti, co jsou zaměstnaní na Francouzském gymnáziu jsou v pracovní době v komunitě Francouzů a mluví pouze francouzsky. Ve vztahu k češtině pak mluví o jisté stagnaci či úpadku úrovně jazyka, protože nejsou nuceni mluvit v zaměstnání česky. Ve srovnání s prací na českém gymnáziu, kde se jinak než česky s rodiči a jinými pedagogy často nedomluvili.

V rámci strukturální dimenze posuzujeme prostorovou koncentraci imigrantů. Právě okolí Francouzského gymnázia je podle názoru více respondentů místem bydliště většího počtu Francouzů. Což se ukázalo i v mém výzkumu, kde 4 respondenti bydlí na Andělu na Praze 5, tedy v blízkosti Francouzského gymnázia. Odpovídá tomu i rozložení cizinců z rozvinutých evropských zemí (tedy i Francouzů)

žijících v Praze, které uvádí Drbohlav. Z celkového počtu těchto migrantů jich nejvíce žije na Praze 1, 2, 5 a 6, a to 8 - 13 %. [Drbohlav a kol., 2010]

Francouzské gymnázium je tedy místem, kde se Francouzi často setkávají. Respondenti zmiňují, že od doby, co zde pracují, setkávají se s více Francouzi, nemusí zde vůbec mluvit česky. Zároveň s prostorovou koncentrací bydliště v blízkosti můžeme pozorovat jisté znaky uzavřenosti Francouzské komunity, resp. Francouzů, kteří se kolem gymnázia pohybují. V porovnání se zaměstnáním na českém gymnáziu, kde přicházejí do kontaktu s více Čechy, probíhá integrace z těchto hledisek na Francouzském gymnáziu v menší míře. Názory respondentů na komunitu Francouzů kolem Francouzského gymnázia se však liší stejně jako názory na francouzskou komunitu jako celek. (viz. kapitola 4. 3.)

Zmínila jsem dvě skupiny respondentů z hlediska zaměstnání. Pedagogové, zaměstnanci Francouzského gymnázia, často bývalí *expatrié* na českých gymnáziích a *expatrié* v soukromé sféře, tedy ti, kteří přijíždí do ČR na určitý počet let a pak odjíždí do jiné země. Mezi respondenty nebyl žádný aktuálně zaměstnan jako *expatrié* v soukromém sektoru, účastnila se ho však manželka muže takto zaměstnaného, součástí jejíž výpovědi je popis života manžela, páru a rodiny vůbec. Dalším typem zaměstnání typickým pro Francouze v Praze je podnikání v oblasti prodeje francouzských specialit. Mluvila jsem se dvěma Francouzi pracujícími v této sféře, přičemž jeden podniká se sýry, druhý s víny. Oba mají svůj obchod a zároveň prodávají na trzích zaměřených na francouzské speciality organizovaných Francouzem, někdy také na některých farmářských trzích, například v Holešovicích. Podle názoru respondenta Gérarda je podnikání v České republice jednodušší než ve Francii, mj. protože za zaměstnance nemusí platit tolik peněz státu. Rozhodnutí pro vlastní podnikání bylo motivováno dlouhodobou touhou po vlastní firmě. Oba dva respondenti strávili v ČR několik let předtím, než si firmu otevřeli a oba mají zároveň českou partnerku a děti. Nejen z těchto důvodů neplánují momentálně odjet z České republiky.

Jak jsem již zmínila na začátku, zaměstnání bylo často motivací pro příjezd do ČR, zároveň respondenti uvádí zaměstnání jako jeden z důležitých faktorů pro setrvání v ČR. V případě *expatrié*, Patricie a jejího muže, je délka jejich pobytu v ČR

ovlivněná pouze jeho zaměstnáním. André, který se svojí manželkou Francouzskou učí na Francouzském gymnáziu a neplánují odjet z Prahy, uvádí jako důvod, který by je vedl k případnému návratu do Francie právě zavření Francouzského gymnázia, tedy nemožnost pracovat ve francouzském systému školství. Naopak Nathalie, která též pracuje na Francouzském gymnáziu, svůj odjezd z ČR plánuje, ten pak závisí zcela na pracovní nabídce.

„Nathalie: Odjedu. Ne nutně do Francie, to je mi jedno. [...] Záleží to na práci, když budu mít možnost pracovat jinde, odjedu.”

(žena, 36 let, 11 let v ČR, 9 v Praze, bezdětná, učitelka)

Gérard, podnikatel s víny, srovnává nefunkčnost partnerského vztahu a práce jako důvody případného odjezdu.

„Gérard: Myslím, že hlavně pokud by práce nefungovala, tak se vrátím. Ale pokud by nefungoval vztah, tak to by mě nenutilo se vrátit, protože chci být blízko mého syna.”

(muž, 30 let, 2 roky v ČR, v Praze, 1 dítě: 2 roky, podnikatel)

Zaměstnání na Francouzském gymnáziu přináší Francouzům lepší životní úroveň, než kdyby učili ve Francii. Zejména pokud mají francouzskou smlouvu, jsou velice dobře placeni, jejich plat je až několikanásobně vyšší než plat českých učitelů. Také zmíněné podmínky pro snadnější podnikají znamenají, že se tu Francouzům žije dobře, často lépe než ve Francii. S pracovní pozicí jsou spokojeni, tudíž tu zůstávají, v případě problémů se zaměstnáním by odjeli. Můžeme říct, že jsou zapojeni do pracovního procesu, což je jeden z faktorů probíhající integrace. Pracovní pozice jsou specifické, často takové, na kterých by se Češi nemohli uplatnit.

5.2.2. Pobyťový a občanský status

Pobyťový a občanský status řadí Rákoczyová a Trbola [2009] do strukturální dimenze sociální integrace. Je propojen s identifikační dimenzí, jelikož se podílí na formování identity migranta.

Většina respondentů se k otázce přijetí českého občanství staví odmítavě a to i v případě, že by bylo možné si při nabytí českého občanství ponechat francouzské. Jako důvody uvádí, že se cítí jako stoprocentní Francouzi, mají sociální výhody ve Francii apod., zkrátka nevidí žádný důvod pro to, aby se zajímali o nabytí českého občanství. Na tuto otázku odpovídají většinou naprosto rozhodně a rázně odmítavě, a to bez rozdílu na délku pobytu v ČR.

Tři respondenti jsou však výjimkou. Dva z nich by o české občanství měli zájem v případě, že by bylo možné si ponechat i francouzské. Třetí respondentka je občankou České republiky, ale jelikož si o české občanství zažádala nedlouho po sametové revoluci, je zároveň i občankou Francie. V té době neplatil zákon o nutnosti zrušení občanství původního při žádání o české. Tito respondenti zde žijí dlouho, 14, 16 a 29 let, jsou svoji s českým partnerem a mají děti. Mluví také velice dobře česky. Tyto faktory jsou všechny znakem vyššího stupně integrace a občanství může být jedním z posledních pomyslných pilířů. Občanství státu je spojeno s národní identitou, pocitem sounáležitosti, který je předpokladem k zájmu o získání českého občanství. Zvláště v případě Francouzů, které, jak sami uvádějí, nenutí k žádosti o občanství praktické důvody. Zmiňují se sice o nemožnosti účastnit se některých voleb, ale jelikož můžou, jako občané EU, volit v komunálních volbách a do Evropského parlamentu, nepociťují to jako nedostatek. Mají dostatečnou možnost pro politické vyjádření.

„Bernard: Já volím v komunálních volbách a do Evropského parlamentu také. Můžu se politicky vyjadřovat, když chci, to je důležité. Protože ve Francii lidé, co tam žijí dlouho, 10, 15 let žijí ve Francii a nemají francouzské občanství, nemůžou volit ani starostu jejich obce, to je psychologická separace. Žijí jako Francouzi a najednou jeden den, hop, nemůžou volit. To je těžké, psychologicky, oni musí platit daně, chovat se jako Francouzi, ale jeden den se nemůžou politicky vyjádřit.”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

Pro Bernarda je možnost volit důležitá. Jak ilustruje na příkladu imigrantů ve Francii, nemožnost volit, byť jen v komunálních volbách, je pro imigranta frustrující. I když se chová jako „správný“ Francouz, plní všechny své povinnosti, nemožností volit mu

francouzská společnost dává najevo, že není její plnohodnotný člen, cítí se pak separován.

Respondenti mají většinou trvalý pobyt, který je nezbytný například pro založení firmy. Podnikatel s viny Gérard má trvalý pobyt právě proto, aby si mohl založit s. r. o. Zatímco Guy, podnikatel se sýry, podniká na živnostenský list, žije zde bez uděleného trvalého pobytu. Občané EU mají podle cizineckého předpisu evropského práva možnost volného pohybu, mají možnost pracovat a pobývat na území ČR dlouhodobě, aniž by museli mít jiné zvláštní povolení k pobytu. (viz. kapitola 3.2.) Respondenti vnímají jako rozdíl mezi vlastníky a nevlastníky trvalého pobytu v tom, že mohou, kromě zmíněného založení firmy, volit v komunálních volbách, na rozdíl od Francouzů bez trvalého pobytu.

Všichni respondenti jsou zapsáni za konzulátu Francouzského velvyslanectví. Umožňuje jim to snadnější vyřizování administrativních záležitostí, můžou zde volit ve francouzských volbách, konzulát je ochraňuje a v případě nebezpečí se o ně postará. Respondenti vnímají přihlášení se na konzulát jako samozřejmost. Ze způsobu odpovědi na mou otázku o zápisu na konzulátu jsem nabyla dojmu, že si myslí, že jde o samozřejmost, na kterou je zbytečné se vůbec ptát.

5.2.3. Shrnutí

Z hlediska strukturální dimenze sociální integrace jsou Francouzi dobře integrováni na pracovní trh. Pracují převážně na specifických pracovních pozicích, ve kterých využívají osobní kapitál, který mají odlišný od Čechů, např. francouzština jako rodný jazyk apod. Zaměstnání hraje důležitou roli v mnoha situacích a ovlivňuje rozhodování Francouzů o příjezdu do ČR, odjezdu z ČR apod. Francouzi žijí v České republice často na lepší životní úrovni, než by žili ve Francii při výkonu stejného zaměstnání. Do ČR tedy přicházejí za účelem zlepšení kvality života, což je hlavní předpoklad, ze kterého vychází Neoklasický ekonomický přístup. Poptávka českých škol a firem po francouzských zaměstnancích *expatrié* je „pull” faktorem z hlediska Modelu „push-pull” faktorů, nabídka pracovního místa je častým motivačním faktorem pro příjezd do ČR. Rákoczyová a Trbola [2009] dochází k podobnému výsledku, co se typů zaměstnání cizinců týče. Nejčastěji působí na trhu práce v aktivitách

spojených s výukou cizích jazyků, průvodcovskou činností a prací v nadnárodních společnostech. Se specifickými charakteristikami povolání souvisí snadné shánění práce, protože se jedná o pozice, které jsou málo vytížené českou populací. Autoři uvádí konkrétní příklad podnikatele Francouze, který si v ČR otevřel francouzskou pekárnu a dodává své zboží mj. do francouzské restaurace, jejíž majitelé jsou se svým podnikáním spokojeni. Ve Francii by s francouzskou restaurací neuspěli tak jako v ČR.

Respondenti mají často trvalý pobyt, ale zájem o české občanství, až na výjimky, nemají. Nezájem o České občanství popisuje ve své práci také Rákoczyová a Trbola [2009]. Cizinci někdy jevíli zájem o dvojí občanství, spatřovali výhody ve vyplácení vyšších sociálních dávek v případě občanství původního. Trvalý pobyt a občanství považují za hlavní faktory ovlivňující strukturální integraci, a to zejména s ohledem na přístup na trh práce.

5.3. Kulturní dimenze

V rámci kulturní dimenze sociální integrace analyzují znalosti Francouzů o české společnosti. Důležitou součástí je znalost češtiny, zajímavé je vnímání kulturních rozdílů mezi Českou republikou a Francií.

5.3.1. Český jazyk

Motivace pro učení jazyka je různá. Patricia, manželka *expatrié* v soukromé firmě, se česky neučí vůbec, přestože žije v České republice 6 let. Není nijak motivována aby se učila česky, protože by češtinu jinde nevyužila. Tento názor vztahuje na všechny *expatrié*, kteří přijíždějí do ČR jen na několik let. Na druhou stranu, když žili v arabsky mluvící zemi, tak se jazyk naučila, protože arabštinu pokládá za užitečnou. Rozhodující je tedy její názor na možnosti využití jazyka jinde, než v daném státě, kde právě několik let žije.

Mezi faktory motivující Francouze učit se češtinu patří praktické důvody. Pro domluvení se v běžných situacích jako v obchodě, restauraci apod., se stačí naučit určité základy. Svoji roli však hrají také důvody osobního charakteru ve smyslu pocitu povinnosti naučit se jazyk země, ve které žijí.

Ojedinělým případem je respondent, který se začal učit česky už ve Francii v rámci svého vysokoškolského studia, následně se zúčastnil tří stáží v ČR. Tři roky po

sobě přijel vždy na měsíc během letních prázdnin, což ho také motivovalo k učení jazyka, potkal zde svoji partnerku, a pak se sem přestěhoval na trvalo. Češtinu si vybral z části náhodně. Měl vždycky zájem o slovanské jazyky, ale zprvu nevěděl, který si vybere.

„Jacques: Šel jsem na něco jako konferenci, kde všichni učitelé říkali informace o svém jazyce a každý se snažil motivovat co nejvíce kandidátů, aby si vybrali jeho jazyk. Takže učitelka polštiny byla velice energické a říkala, jak je Polsko velká země atd., Ruska říkala, že je Rusko velká, světová země, má nejhezčí literaturu a jazyk taky. [...] Pak přišla učitelka z Olomouce a řekla: ‚Víte, to je malá země, to není moc zajímavé, ale i tak tam jsou zajímavé věci, jestli chcete přijít, navštivte naši malou kancelář ve třetím patře.‘ Tak jsem si řekl, ta je nejvíc skromná, vyberu si češtinu. [...] Pak jsem měl možnost dostat stipendium na Letní školu slovanských studií, tak jsem přijel na měsíc do Olomouce, další rok do Brna, potřetí do Brna, tak jsem takhle třikrát přijel a to mě motivovalo. V Montpellier byl kurz češtiny krátký, jen dva roky, ale takhle jsem mohl mluvit česky. [...] Pak jsem potkal českou dívku a to mě přimělo najít si tu práci.”

(muž, 38 let, 11 let v ČR, 7 v Praze, 2 děti: 7 let, 3 měsíce, učitel)

Specifickou kategorií jsou Francouzi žijící ve smíšeném páru. Češtinu umí zpravidla velmi dobře, lépe než Francouzi z nesmíšených párů. Část těchto dvojic neměli na začátku vztahu společný jazyk, takže spolu mluvili, jak říká respondent Bernard, „jazykem lásky”, mísili pro komunikaci různé jazyky dohromady. Za nějakou dobu se pak naučí alespoň jeden jazyk společný, přesto často mluví více jazyky najednou, hlavně když mají děti. Děti těchto párů mluví oběma jazyky, přičemž někteří respondenti uvádí, že mluví lépe česky, protože chodí do české školky/školy, tráví více času s česky mluvícím rodičem apod.

Způsob učení se jazyka je u respondentů odlišný. Někteří navštěvovali kurzy, učili se sami z knížky, učili se s partnerem, ale také pasivně, odposloucháváním. Dále se liší míra využití jazyka. Ti, co mluví česky v zaměstnání, tedy přichází do každodenního kontaktu s Čechy, jako například podnikatelé s francouzskými

specialitami, využívají jazyk více. (O vlivu zaměstnání na jazyk viz. také v předchozí kapitole 5. 2. 1.) V dnešní době je mnoho možností navštěvovat různé kurzy, Francouzi, kteří sem přišli již před sametovou revolucí, byli v obtížnější situaci.

„Monique: Začala jsem chodit do jazykové školy, na dva roky. Začala jsem, když jsem přijela. Můj manžel mi dal velkou knihu a ta se jmenovala: ‚Čeština, když mluvíme francouzsky‘. První lekce: ‚jídlo je na stole‘, ‚jídlo‘, to jsem našla, co znamená, ‚je‘ taky, ‚na‘ - tisíce vysvětlení, ‚stole‘ jsem nenašla, divila jsem se, co to je, proč když se jedná o ‚stůl‘ je to ‚stole‘, nevěděla jsem, že je to skloňované. Pak další: ‚Dobrý den, soudruhu řediteli, kde je soudruh...‘ To nebylo než tohle.”

(žena, 68 let, 29 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 37 let, malířka)

Tato ukázka ilustruje nejen obtížnost výuky jazyka před rokem 1989, kdy nebyl výběr škol ani učebnic, ale náročnost češtiny. Všichni respondenti se shodli, že čeština je velice těžký jazyk.

Délka pobytu v ČR nehraje v souvislosti s úrovní znalosti češtiny důležitou roli. Podstatná je motivace, která se u jednotlivých respondentů znatelně liší, a pak vlastnosti člověka a další dispozice ovlivňující způsob výuky, chuť, vůli apod. Většina respondentů se domluví v běžných, každodenních situacích, tudíž se necítí limitováni tak, jako např. na začátku pobytu v ČR. Jazyk hraje důležitou roli v kulturní integraci, což dokazuje nejen důraz integrační politiky České republiky na jazykové vzdělávání přistěhovalců. Respondentka Isabelle upozorňuje na fakt, že díky znalosti češtiny, může libovolně navštěvovat kulturní akce, divadlo, koncerty apod, kterých je v Praze hodně a které má velice ráda. Naopak o obtížích po příjezdu mluví Monique, která říká, že bylo velice těžké se adaptovat, hlavně kvůli neznalosti jazyka. Jiní Francouzi se takto explicitně nevyjadřují. Můžeme předpokládat, že situace Monique byla těžší vzhledem k tomu, že přijela před revolucí, kdy zde nebylo příliš cizinců, lidé nemluvili anglicky tak, jako dnes a v neposlední řadě se čeština pro cizince téměř nevyučovala. Její zkušenost je tedy odlišná od té Francouzů přicházejících dnes, kdy poměrně velké procento obyvatel Česka s nimi mluví anglicky, jak někteří z nich uvádějí.

5.3.2. Kulturní rozdíly

V rámci kulturní integrace přebírá imigrant vzorce chování přijímající společnosti. Zjišťovala jsem, jak Francouzi vnímají kulturní rozdíly, přičemž jsem otázku pokládala obecně, abych zjistila, co se jim vybaví samovolně. V odpovědích zcela převládalo jídlo a s ním související způsob stravování. Francouzi se shodují na tom, že české jídlo je příliš těžké, což ovšem neznamená, že by ho neměli rádi, v tom jsou mezi nimi rozdíly. V nezávislosti na délce pobytu v ČR, někomu české jídlo chutná, jinému nikoliv. Všimají si také rozdílného způsobu stravování. Ve Francii je jídlo sociálním aktem, lidé se u něj scházejí, jedí dlouhé hodiny a diskutují. V České republice „jíme, abychom jedli“. Respondentka Monique, která je v Praze 29 let, umí uvařit české jídlo, přestože ho nevaří příliš často. Naučila ji to tchyně, Češka. Kvůli svému manželovi se naučila „mazanec a makový buchty“, jak sama říká česky v rámci francouzské věty, stejně tak zmiňuje v češtině „knedlo-zelo-vepřo“. Monique se tedy české stravovací zvyky naučila v rodině manžela Čecha, přesto však u ní převládá typ kuchyně, který se naučila dříve, než přijela do ČR. Francouzi často zmiňují knedlíky, někteří je mají rádi, jiní dávají najevo svůj odpor, pro některé je „šokující, jak se něco takového může jíst“. Knedlíky představují symbol české kuchyně, která je, jak se shodují Francouzi, těžká. Vícekrát se objevil názor, že si ji rádi dají v zimě, ale v létě volí raději lehčí jídlo. Respondentka Isabelle zmínila jako překvapení v rámci jídla rakvičky.

„Isabelle: Co mě opravdu pobavilo, když jsem přijela do Česka, byly rakvičky, navíc, když mi můj manžel řekl, že je to jako rakev, tak jsem se ptala, jestli je uvnitř malý človíček, kterého můžeme také sníst.“

(žena, 52 let, 11 let v ČR, v Praze, 3 děti: 24, 23, 22 let, dobrovolně nezaměstnaná)

Francouzský pár, který zde vychovává své děti od narození jí doma jako ve Francii. Jejich děti, jelikož jedli v české školce, si některé české jídlo oblíbily.

„André: Neděláme doma knedlíky, ale někdy je jíme. Doma jíme jako Francouzi. Naše děti jsou šťastné, když koupíme rohlík, to je dárek pro děti, jedli v české jídelně ve školce a jeslích.”

(muž, 37 let, 14 let v ČR, 10 v Praze, 2 děti: 8, 7 let, učitel)

Děti přebírají stravovací návyky od rodičů. Bernard popisuje, že jeho děti jedí guláš i šneky, jak sám vybírá typické zástupce české a francouzské kuchyně. Zmíněný příklad dětí Andrého, obou rodičů Francouzů poukazuje na vliv školního stravování na návyky dětí. Ve výpovědi Bernarda se projevuje mísení kulturních zvyků i jiným způsobem. Přivezl autem do Francie - země sýrů - blok eidamu, aby udělal „smažák”, ale také guláš a domácí knedlíky pro svoji rodinu žijící ve Francii. Slovo „smažák” a „guláš” používá v češtině. Na druhou stranu, jezdí s kamarády Čechy do Francie na gurmánské výlety, jedná se pak o tzv. mezikulturní výměnu.

„Bernard: Miluji dobrý smažák a guláš. [...] Dělám interkulturní výměny, vyjíždíme s kamarády do Francie, ale do Francie jsem taky přivezl české jídlo, aby ho ochutnala moje rodina. Přivezli jsme v autě blok eidamu a udělali smažák, a pak guláš s knedlíkama. Jíme české jídlo, ale i francouzské, obě. Dám si rád šneky, ale taky skvělý guláš. [...] U nás jsou děti zvyklé jíst šneky, ale já jim říkám: ‚Moc to nevyprávějte, že jíte šneky, protože Češi vám budou říkat, že je to nechutné.’ ”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

Francouzi si ponechávají své stravovací návyky. Záleží, jestli v domácnosti vaří Francouz/Francouzka či Čech/Češka. Ten, který vaří více ovlivňuje stravování v domácnosti.

Francouzi se často pozastavují nad zvykem Čechů, který se stravováním souvisí, a to scházení se v hospodách. S čímž souvisí fakt, že Češi méně obvykle než Francouzi zvou své přátele a známé k sobě domů. Jedním z uváděných důvodů

vysvětlujících tento zvyk - který je mj. podpořen i mojí osobní zkušeností - je, že ve Francii je v restauracích draho v porovnání s Českem, a tak se lidé více scházejí u sebe doma. Například pro studenty je velice drahé jít do hospody, takže pořádají večírky doma. Francouzi při vyjadřování se o chození do hospody, používají český výraz „hospoda“, setkala jsem se s tím u všech respondentů, kteří o hospodě mluvili. Říkají např. „sortir à la hospoda”⁹. Přikládám to faktu, že ve francouzštině neexistuje slovo, které by vystihovalo tento typ restauračního zařízení. Ve Francii se s hospodou takovou, jakou známe v Česku nesetkáme. Se scházením se v hospodě souvisí kult pití piva. Respondent Bernard upozorňuje na fakt, že spotřebu piva v ČR znatelně zvedají cizinci. Všimá si upadajícího trendu chození do hospody hned po práci a trávení večerů v těchto podnicích. Tento postřeh mě překvapil. Přikládá to faktu, že lidé více pracují. Říká, že zejména Pražané hodně pracují, čemuž se diví i jeho francouzské návštěvy.

Respondenti se velice často vyjadřují k povaze Čechů a chování, nejvíce se shodují na tom, že jsou Češi odměření, chladní, mračí se, a to i v obchodech, což je pro mnoho Francouzů velice překvapující, jsou zvyklí na obchodníky, kteří hodně mluví a své zboží nabízí. Příklad, který uvádí André dobře ilustruje tento fakt.

„André: Když si jdeme koupit známky, říkáme: ‚Nezlobte se, ale mohl bych si koupit známky?’, proč říkat tohle, stačí říct: ‚Chtěl bych známky.’ Ve Francii se v obchodech hodně mluví, je to tržní prostředí.”

(muž, 37 let, 14 let v ČR, 10 v Praze, 2 děti: 8, 7 let, učitel)

Češi jsou také podle Francouzů málo angažovaní, hlavně politicky, lhostejní a rezignovaní. Všimají si vět typu „Nemám čas.” nebo „To se nedá nic dělat.”, které Češi hojně využívají a Francouzi je nemají rádi. Dále se shodují na tom, že Češi nejsou spontánní, trvá jim dlouho, než se s někým spřátelí, jsou více nedůvěřiví a uchovávají si spíše dlouholetá přátelství, o čemž Francouzi často mluví ve spojitosti s kulturou nenavštěvování se doma. Shodují se na pozitivní vlastnosti Čechů, a to že mají rádi přírodu a sport, pozastavují se nad častými výjezdy na víkend mimo město,

⁹ „chodit do hospody” - uvádím zde přesné vyjádření, abych ilustrovala použití českého slova hospoda ve francouzském slovním spojení.

na chalupy a chaty¹⁰ a nad tím, že vídáme sportovně oblečené jedince v ulicích města. Slova „chalupa“ a „chata“ zmiňují vždy v češtině, stejně jako „hospoda“. Jedná se o česká specifika, která nemají ve francouzštině ekvivalentní výraz, který by je dostatečně vystihl tak, aby ho respondenti používali jako samozřejmost.

O všech těchto kulturních rozdílech mluví Francouzi v porovnání s Francií, kdy převážně uvádí česká negativa versus francouzská pozitiva. A to až na jednoho respondenta Christiana, který srovnává českou a francouzskou kulturu právě naopak. Uvádí francouzská negativa, tvrdí, že je ve Francii zmatek, také je jediný, který se explicitně vyjádřil, že si připadá jako Čech. (viz. kapitola 5. 5.) Tendence mluvit o „své“ zemi pozitivně je tedy znatelná a přestože může být Francouz dobře integrován do české společnosti, o „své“ zemi mluví pozitivně.

Výše zmíněné postřehy o rozdílech české a francouzské kultury jsou podmíněny individuální zkušeností Francouzů. Jako příklad uvedu rozdílnou zkušenost dvou respondentů, kteří oba žili v Brně. Gérard, který byl v Brně na Erasmu, má samé pozitivní zkušenosti. Dokonce se v Brně nesetkal s českou odměřeností, kterou přisuzuje Pražanům. Na druhou stranu Nathalie, která v Brně učila dva roky na bilingvní sekci českého gymnázia, mluví jen o špatných zkušenostech. Nebyla spokojená se vztahy v zaměstnání, byla šokována negativní reakcí lidí na to, že se usmívá a setkala se s rasismem, jehož důvodem byla její tmavší pleť. Tato zkušenost je rozdílná i přesto, že Gérard má také mírně exotický vzhled, jelikož jeho otec je Peruánec.

„Nathalie: První věc, která mě šokovala... Pořád jsem se hodně usmívala a často se mi stávalo, že jsem se usmívala na ulici a lidi se mě ptali: ‚Známe se? A proč se usmíváte?‘ a já jsem říkala: ‚Aha, pardon, že se usmívám.‘ nebo naopak mě zvali muži večer na skleničku. [...] Když jsem učila v Brně na Francouzském institutu, tak jsem dala studentům text, který vypráví o krutém vyhnání Romů z Lyonu a dala jsem jim ho, aby ho analyzovali. Čekala jsem, že řeknou, že to bylo rasistické, ale jaká byla reakce! Nepochopili, proč jsem jim ten text dala, byla jsem v naprostém šoku. Tak jsem pochopila, že nemáte rádi Romy. Děti, kterým je 14 let mi vypráví, že

¹⁰ O chataření a chalupaření v ČR více např.: Duffková, J., Urban, L., Dubský, J. 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk

když jdou proti nim Romové, tak přejdou na druhý chodník, to mě také šokovalo.”

(žena, 36 let, 11 let v ČR, 9 v Praze, bezdětná, učitelka)

V rámci kulturní dimenze posuzuji zájem o politiku v České republice. Zájem o politické dění ve Francii je z pravidla větší. Někteří respondenti jsou však dobře informováni o dění v ČR, volí v komunálních volbách, jsou to ovšem ti, kteří se zajímají o politiku obecně. Ti, kteří se neorientují v politickém dění v České republice, se příliš nezajímají ani o francouzskou politiku.

5.3.3. Shrnutí

Znalost jazyka se zásadně podílí na kulturní integraci. Většina respondentů ovládá češtinu na dobré úrovni, neučí se ji Francouzi, kteří tu jsou pouze na několik let. Francouzi se shodují na několika kulturních rozdílech mezi Českou republikou a Francií, ty můžeme označit za nejvýraznější. Z toho vyplývá, že si Francouzi ponechávají některé své kulturní zvyky, což se nejvýrazněji projevuje na stravovacích návycích a udržování francouzské kuchyně. Přestože se české kuchyni nevyhýbají. Toto chování odpovídá Berryho modelu integrace, zmíněného v kapitole 2. 1., který spojuje chování imigranta, který přejímá chování přijímající společnosti, zároveň si však zachovává svoji kulturní identitu. Významný vliv na kulturní integraci mají partneři Češi. (O smíšených párech více v následující kapitole 5. 4. 1.)

Rákoczyová a Trbola [2009] dochází k závěru, že cizinci přikládají učení se češtiny různý význam. Méně důležitý je pro cizince pracující v mezinárodních firmách, kde je komunikačním jazykem angličtina nebo jiný cizí jazyk. Ke stejnému závěru jsem dospěla na základě výpovědi Patrice. Autoři poukazují také na jazykové vzdělávání respondentů podmíněné geograficky (velká města versus malá a vesnice). Přestože se věnuji integraci Francouzů žijících výhradně v Praze, případ Bernarda, který žil i v menších městech poukazuje na stejný fakt nezbytnosti češtiny v menším městě.

Autoři komentují fakt, že zájem o českou politiku byl u dotazovaných podstatně menší než zájem o politické dění v zemi původu. Já jsem pozorovala spíše tendenci podmíněnosti zájmu o českou politiku zájmem o politiku vůbec. Přestože někteří respondenti uvedli, že se zajímají o francouzskou politiku a českou ne,

většina se buď zajímala o politické dění v obou zemích nebo ani o jedno, či minimálně. Rozdíl bychom mohli vysvětlit případnou lepší jazykovou vybaveností „mých“ respondentů, kteří až na výjimky mluví česky minimálně dobře. Rákoczyová a Trbola [2009] odůvodňují nezájem o českou politiku mj. nedostatečnou znalostí jazyka.

Pokud jde o hodnocení českého naturelu, Francouzi ve výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009] přisuzují Čechům malou komunikativnost, čehož si někteří „moji“ respondenti také všimli, shodují se také v tom, že některé rysy chování přisuzují pozůstatkům z období komunismu.

5.4. Interaktivní dimenze

V rámci interaktivní dimenze sociální integrace analyzují primární vztahy Francouzů a jejich včlenění do sociální sítě české společnosti.

5.4.1. Smíšené páry

Podstatná část respondentů žije ve smíšeném páru. Tento vztah je specifický, jelikož se v jedné domácnosti mísí dvě různé kultury, což se projevuje různým způsobem. V předchozí kapitole jsem pojednala především o jazykové vybavenosti a způsobu stravování v těchto domácnostech. Francouzi žijící s Čechem se zpravidla snadněji učí češtinu. Jsou v každodenním intenzivním styku s českým partnerem a často i jeho rodinou, díky nimž poznávají českou kulturu skrze vlastní zkušenost. Například slaví Vánoce v ČR, v české rodině a českým způsobem. Český partner v neposlední řadě pomáhá Francouzům zorientovat se v českém prostředí, vzlášt' ze začátku, kdy je pro ně nové. Děti těchto rodičů jsou bilingvní, mluví dvěma rodnými jazyky. Děti smíšených párů mají také dvojí občanství.

Respondentka Nathalie má srovnání partnerského vztahu s Čechem v Paříži, s Čechem v ČR a se současným vztahem s Francouzem v ČR. Uvádí příklad vlivu českého partnera, který ji naučil chodit do bazénu, kam se zprvu styděla z důvodu společných šaten pro všechny ženy.

„Nathalie: Můj přítel tady nejde například nikdy do bazénu, protože máme společné šatny, to ve Francii neexistuje. Já jsem si na to zvykla, žila jsem s Čechem, ale na začátku to nebylo příjemné.”

(žena, 36 let, 11 let v ČR, 9 v Praze, bezdětná, učitelka)

5.4.2. Přátelé a známí Francouzů

Přátelé Francouzů jsou Češi i Francouzi, poměr národností mezi přáteli je ovlivněn prostředím, ve kterém se Francouzi pohybují, což dobře vystihuje Bernad, který žil ve více městech ČR.

„Bernard: Na začátku, v Brně, jsem měl 80 % přátel Čechů, potkal jsem pár Francouzů, se kterými jsem pořád v kontaktu. V Plzni, to byli Češi, ale pár Francouzů tam bylo. Ve Vyškově, to bylo 100 % Čechů, a pak v Praze, to jsou dvě periody. Když jsem pracoval ve Francouzském institutu, kde jsem potkal své kolegy Francouze, a pak studenty, i když to nejsou úplně přátelé. Když jsem byl svobodný, tak jsem taky víc chodil s kamarády na pivo a tak. A teď mám kamarády Čechy i Francouze. Taky moje práce, dáváme kurzy češtiny francouzské komunitě, a pak taky Čechům kurzy francouzštiny. Moji učitelé jsou také půl na půl, půl Češi, půl Francouzi.”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

Respondentka Nathalie pokládá kamarádství s Čechy za podstatné. Říká, že kdyby se nepřátelila s Čechy, nemusela by být v ČR, považuje to za nedílnou součást zdejšího života. Přátelství Francouzů vznikají nejčastěji v zaměstnání. Ti, co pracují na Francouzském gymnáziu se přátelí s ostatními učiteli. Francouzi mají většinou několik přátel Čechů i Francouzů.

5.4.3. Francouzská komunita

Názory respondentů na francouzskou komunitu jsou rozdílné. Někteří si myslí, že je uzavřená, jiní pravý opak. Většina z nich nevyhledává záměrně vztahy s Francouzi. Učitelé na Francouzském gymnáziu sami říkají, že jsou v komunitě učitelů, ale ne v komunitě Francouzů. Vedle této skupiny učitelů respondenti mluví o kolektivu Francouzů pracujících v soukromé sféře, kteří jsou často rodiči dětí studujících na Francouzském gymnáziu. Setkala jsem se s různými názory na tyto skupiny Francouzů. Francouzi pracující v soukromé sféře jsou spíše pravicově orientovaní, stýkají se mezi sebou a jsou uzavřená komunita, naopak učitelé jsou orientovaní levicově, stýkají se na základě práce, ale nevyhledávají záměrně vztahy s jinými Francouzi, a to i proto, že pro rodiče dětí jsou učitelé, a ti se pak chtějí bavit o škole. Tento pohled na francouzskou komunitu ve výpovědích respondentů převládá. Setkala jsem se i s názorem, že obecně všichni Francouzi žijící v ČR nejsou uzavřená komunita a nevyhledávají cíleně vztahy s Francouzi, ale i s opačným názorem, že Francouzi žijí tzv. mezi Francouzi a mají zkreslenou představu o České republice. Zajímavé je, že oba tyto protichůdné názory patří respondentům, kteří zde žijí přes 10 let a mají za ženu Češku. Názory jsou silně ovlivněné osobní zkušeností a faktem, že respondent Christian si připadá více jako Čech. O francouzské komunitě se vyjadřuje negativně stejně jako mluvil o některých zvycích v rámci francouzské kultury v porovnání s českou.

„Christian: Francouzi žijí mezi sebou a mají naprosto falešnou představu o zemi... Cítí se tady jako by byli ve Francii, dělají stejné věci jako ve Francii a je normální, že Češi na to reagují negativně. Když Francouzi jsou ve Francii a přijdou Češi, kteří se chovají podle českých zvyků, rozčilují se: „Ale ne, my neděláme věci takhle.“, ale přitom oni, oni dělají to samé. Žijí tu jako ve Francii a chovají se podle svých zvyků.”

(muž, 55 let, 14 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 21 let, podnikatel v cestovním ruchu)

Francouzi, se kterými jsem mluvila většinou nevyhledávají cíleně své krajany. Oficiální organizace, která sdružuje Francouze je Accueil Francophone. (viz. následující kapitola 5. 4. 4.) Respondenti převážně nejsou jejími členy. Jediné

organizované setkávání Francouzů , které je ovšem neoficiální, jsou fotbalové zápasy několika kamarádů Francouzů, kteří se za tímto účelem scházejí jednou týdně. Účastní se jich respondent Nicolas. Zajímavé je, že Češi jsou na ně zváni také, ale kvůli jazykové bariéře se jich příliš neúčastní, je to tedy záležitost více méně pouze Francouzů.

„Nicolas: Hrajeme fotbal s kamarády, samí Francouzi. Tak jako máme takový sraz jednou týdně, je tam taky pár Čechů, ale ti nezůstanou dlouho, protože nerozumí francouzsky.”

(muž, 34 let, 8 let v ČR, v Praze, 2 děti: 5, 3 roky, podnikatel s francouzskými sýry)

5.4.4. Accueil Francophone

Accueil Francophone¹¹ je nepolitická, nenáboženská a nevýdělečná organizace sdružující Francouze - a případně cizince jiných národností - žijící v České republice. Jejím hlavním cílem je zprostředkovávat jejím členům poznávání České republiky ve společnosti ostatních krajanů. Praktická pomoc při zorientování se v Praze, nejrůznější kulturní akce a setkání Francouzů. [Accueil Francophone] Funkci Accueil Francophone vysvětluje korespondentka Patricia.

„Patricia: Poznat zemi sám jako cizinec je těžké, zvlášť když neznáme jazyk. Navštěvujeme různá místa, kam by se člověk sám nedostal. Byli jsme ve filmových studiích na Barrandově, organizovali jsme kurzy české literatury a filmu s pedagogy z Univerzity Karlovy. Nemůžeme číst v češtině, takže jsme pozvali bilingvní pedagogy, kteří mluví francouzsky a česky. Nepoznáváme ČR jako turisté, kteří přijedou na pár dní, ale hlouběji.

AB: Je Accueil Francophone pouze pro ženy?

Patricia: Ne, je pro všechny, ale většina aktivit se odehrává v týdnu, takže se jich účastní jen ženy, ale pořádáme i různé aktivity o víkendu, kam přijdou i manželé. [...] Každý měsíc vydáváme časopis, ve kterém jsou různé události, co se stalo. Pak máme psychologa, který tam píše o

¹¹ volný překlad: Sdružení cizinců z frankofonních zemí

různých problémech, světového reportéra, který píše každý měsíc článek, píše se tam o historii Prahy, různé věci, co se týkají Francie a České republiky. [...] Někteří členové jsou v Accueil dlouho, jiní kratší dobu, je to různé. Accueil bude příští rok slavit 20 let od svého založení. Její členové jsou cizinci z frankofonních zemí, ale také z anglofonních.”

(žena, 58 let, 6 let v ČR, v Praze, 2 děti: 24, 22 let, žena *expatrié*)

Členové Accueil jsou převážně *expatrié* a jejich rodiny, kteří jsou v ČR pouze na pár let. Jako *expatrié* jsou zaměstnání většinou muži, kteří jsou časově velice vytížení - což vyplývá i z jiných rozhovorů. Jejich ženy pak často naopak zaměstnány nejsou a mají tak čas na věnování se aktivitám spojeným s Accueil Francophone apod. Mezi respondenty nejsou, kromě Patricie, aktivní členové Accueil. Jediná Patricie je ženou *expatrié*, zatímco žádný z ostatních respondentů zde jako *expatrié* nepracuje.

5.4.5. Shrnutí

Podstatnou roli v rámci interaktivní dimenze sociální integrace hrají čeští partneři Francouzů, kteří výrazným způsobem ovlivňují poznání české kultury. Francouzi, kteří zde nejsou jako *expatrié*, nevyhledávají cíleně kontakt s krajany, přátelství a známosti s krajany, ale i s Čechy vznikají náhodně, nejčastěji v zaměstnání. Tendenci k cílenému vyhledávání kontaktu s Francouzi mají *expatrié*, kteří jsou častěji členy Accueil Francophone a žijí tzv. mezi Francouzi. Accueil Francophone je oficiální organizací sdružující cizince z převážně frankofonních zemí.

Rákoczyová a Trbola [2009] vyjadřují rozdíl mezi přispíváním průběhu integrace z pozice přátelství s Čechy a krajany: „Češi pomáhají v osvojování jazykových dovedností, v rozšiřování českých sociálních sítí a s orientací v českém prostředí z pohledu Čecha. Cizinci jako přátelé naopak zprostředkovávají alespoň symbolický kontakt s domovem, s původním jazykem a hlavně jsou zdrojem sdílení problémů a návodů na řešení situací, s nimiž se setkávají výlučně cizinci.” [Rákoczyová, Trbola, 2009, str. 78] Pokud se však cizinec pohybuje několik let pouze mezi cizinci a krajany, jedná se pak o zvláštní druh integrace, která probíhá pouze formou začlenění do cizinecké či krajanské komunity. S tímto typem integrace jsem se ve svém výzkumu nesetkala.

5.5. Identifikační dimenze

V rámci identifikační dimenze posuzujeme subjektivní pocit sounáležitosti s českou společností, s nímž souvisí občanství, identita imigranta, místo, kde se cítí doma apod.

5.5.1. Identita, domov

Všichni respondenti - až na Christiana - se považují za Francouze. Proto také, mimo jiné, neuvažují o změně občanství. (viz. kapitola 2. 2. 1.) Respondenti se shodují v tom, že se v Praze cítí doma, a to i Elois, která je zde pouze dva roky. Zároveň však často dodávají, že mají i druhý domov ve Francii, a to hlavně ve svém rodném městě, ve svém domě, u rodičů apod. To, že se cítí doma v Praze ovlivňuje několik faktorů: partner, děti, zaměstnání, byt apod.

Někteří respondenti se označují za Francouze, ale současně i za Evropana, Pražana apod. Uvažují různé územní celky. Respondent Bernand si myslí, že jsou lidé nejvíce ovlivněni regionem, ze kterého pocházejí, a to více než např. zemí.

„AB: Kde se cítíte doma?”

Didier: Ted' spíš tady, protože tu mám rodinu, cítím se dobře ve Francii, ale když se vracím sem, cítím, že se vracím domů. Ale jsem spíš Evropan, než Frankoček¹². Myslím, že jsem z generace, která je poznamenaná Evropou.”

(muž, 40 let, 16 let v ČR, 15 v Praze, 2 děti: 3 roky, 8 měsíců, učitel)

„Nicolas: Už se cítím doma tady, jako ve Francii taky, i když to trochu trvalo, protože se to mění pomalu. Mam pocit, že v Saint-Étienne, u Lyonu, kde jsem vyrostl jsem vždycky doma, tam se taky cítím doma, protože to město znám nazpaměť, ale taky tam znám méně lidí, protože ztrácím kontakty. [...] Nevidím důvod, proč bych si měl udělat české občanství. Cítím se trochu jako Pražák, ale Čech asi ne.”

(muž, 34 let, 8 let v ČR, v Praze, 2 děti: 5, 3 roky, podnikatel s francouzskými sýry)

¹² Jsem si vědoma, že termín Frankoček není běžnou součástí spisovné češtiny, přesto ho v práci používám, protože nejlépe vystihuje dvojí identitu Francouzů.

„Bernard: Jsem Francouz, to je jasné, narodil jsem se ve Francii, studoval jsem ve Francii, moje francouzská část je silná, jím šneky. [...] Nejsem velký zastánce zemí, myslím, že jsme spíš vázaní na region, než na zemi. Marseillan, Pařížan, ti nemají stejný pohled na Francii, i když všichni jí Camembert. Nemyslím, že můžeme někoho posoudit podle země. Když přijedeme do Budějovic, tam mají hodně společného s Němci, v Ostravě zase s Poláky. Myslím, že spíš záleží na regionu.”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

André se během rozhovoru označuje explicitně za Francouze, ve chvíli, kdy se ho ptám, proč dali děti do francouzské školy odpovídá: *„Protože jsme Francouzi.”* (viz. kapitola 2. 1.) Zároveň však o sobě a své manželce mluví jako o Frankočeších. To, že se cítí doma v Praze odůvodňuje tím, že spolu se ženou žijí nejdéle právě v České republice, nikdy předtím spolu tak dlouho nebydleli, také obě děti se jim narodili v České republice.

Jediný Christian si připadá jako Čech. Už když jsem si s ním domlouvala schůzku, jako první mě upozorňoval na to, že není typický Francouz a že žije jako Čech. Během rozhovoru to pak rozvádí, že už není Francouz, takže když přijede do Francie, cítí se ztracený. Tvrdí: *„Abychom mohli žít ve Francii, je třeba opravdu ve Francii žít.”* Jeho identita se formuje na základě životních zkušeností a zvyku. Žije zde dlouho, má ženu Češku a ve Francii se cítí ztracený. Podobně se vyjadřuje i Bernard, říká, že se ve Francii cítí dobře, ale už nerozumí úplně všemu, ve smyslu nikoliv jazykovém, ale chování lidí. Zároveň však dodává, že nerozumí ani Čechům, například českému pesimismu. Zajímavý je postřeh Bernarda, který vypráví, jak jeho syn vnímal Francii, když byl malý.

„Bernard: Když jsme byli ve Francii a děti byly malé, jezdili jsme k mým rodičům. Byli jsme v obchodě a můj syn se zeptal: ‚Kdy pojedeme do Francie?’ a já jsem říkal: ‚Ale my jsme ve Francii.’ a pak jsem pochopil, že pro něj je Francie dům mých rodičů.”

(muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy)

5.5.2. Shrnutí

Rozhodnutí Francouzů, které místo považují za svůj domov je ovlivněno materiálním zabezpečením, zaměstnáním, bydlením, dále přítomností nejbližší rodiny, tj. partnera a dětí. Ve výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009] se objevují podobné vymezení domova: sociální, geografické, kulturní, pracovní, časové, vymezení skrze osobní teritorium.

Většina respondentů se považuje za Francouze, někteří ale zároveň za Frankočechy, Pražana či Evropana. Projevy evropské identity cizinců se objevují také ve výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009].

5.6. Budoucnost

Na závěr jsem se všech respondentů ptala, jak vidí svoji budoucnost, jestli chtějí zůstat v České republice. Respondenti, kteří zde mají zázemí a žijí delší dobu, plánují v ČR zůstat. Starší z nich nemluví o tom, že by se chtěli stěhovat, mladší připouštějí možnost, že se ve vzdálené budoucnosti odstěhují zpátky do Francie či do jiné země. Důvody pro setrvání v České republice jsou různé, převládají zaměstnání (viz. kapitola 2. 1.), rodina, český partner, děti, vyšší životní úroveň, než ve Francii. Respondentka Elois, která je zde pouze dva roky a je nejmladší z respondentů (23 let), nemá o svých plánech do budoucnosti konkrétní představu, k návratu do Francie by ji motivovala zajímavá pracovní nabídka. Nathalie je jediná z respondentů, která si je jistá, že odjede, ne nutně do Francie. Její odjezd závisí na možnosti zaměstnání v jiné zemi.

Respondenti ve výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009] považovali za klíčové pro setrvání v ČR uplatnění na pracovním trhu. Další okolnosti, které zvyšují pravděpodobnost dlouhodobého pobytu v ČR jsou následující: rodina v ČR, výchova dětí a jejich školní docházka, bydlení, podnikání. Všichni cizinci si ponechávali více či méně otevřenou možnost návratu. Mezi „mými“ respondenty se naopak objevil názor, že setrvání v ČR je již definitivní rozhodnutí. Profil těchto respondentů je podobný především v následujících bodech: jsou staršího věku a často žijí v partnerství/ manželství s Čechem/Češkou.

5.7. Zvláštní případ Francouzů, kteří uzavřeli sňatek s Čechem/Češkou před rokem 1989

Setkala jsem se se třemi respondenty, kteří uzavřeli sňatek s Čechem/Češkou ještě před rokem 1989. Tato jejich zkušenost a s ní spojené obtíže, kdy museli, na rozdíl od ostatních respondentů, překonávat specifické problémy, formovala určitým způsobem jejich vztah. Mají také možnost srovnání dvou režimů z pohledu cizince. Proto tomuto tématu věnuji zvláštní pozornost v následující kapitole.

5.7.1. Monique

Monique poznala svého muže v Monaku, kde byl na soutěži ve hře na klavír. Ze začátku nemluvili žádným společným jazykem, takže se dorozumívali se slovníkem v ruce, ona měla francouzsko - anglický a manžel česko - anglický. Říká, že to byla láska na první pohled. Za nedlouho se vzali v České republice, v Praze a měsíc poté měli druhou svatbu, tentokrát náboženskou v Monaku, v „Monique“ kostele. Rozhodnutí, kde budou žít bylo složité, ale nakonec zvolili Prahu, hlavně proto, že v Monaku nejsou jazzové kluby, které jsou nedílnou součástí manželova muzikantského života. Vzali se v roce 1981 a od roku 1983 žili v malém bytě v Praze.

Největší problémy, se kterými se setkali, bylo vyřízení povolení k výjezdu a s tím spojených administrativních nezbytností, když chtěli navštívit Monique rodinu v Monaku. Pro Monique to nebyl takový problém jako pro jejího manžela, vyřízení povolení trvalo i šest měsíců. Kvůli dlouhé čekací lhůtě pak v situaci, kdy zemřel Monique otec, mohla na pohřeb odjet pouze sama bez manžela. Bylo to pro ni traumatizující zážitek.

Monique je malířka, než odjela do ČR, dokončila v Monaku výtvarnou školu, ale jak sama říká, její diplom jí byl k ničemu. V České republice, resp. Československu si ani nemohla kupovat výtvarné potřeby.

„Monique: Neměla jsem právo kupovat výtvarné potřeby, protože jsem neměla československý akademický titul. Šli jsme se zeptat, jestli nám nedají povolení, můj muž zkusil říct, že má kartu do rádia, ale to nám nepomohlo. Ale byla tam moc milá paní a ta nám řekla, dobře, vezměte si, co potřebujete, ale vezměte si jenom produkty, které pochází z

Československa, žádné holandské apod. Takže pak když jsem byla v Monaku, tak jsem si nakoupila všechno, co jsem potřebovala a přivezla sem.”

(žena, 68 let, 29 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 37 let, malířka)

Monique má jako jediná z respondentů české občanství (zároveň s francouzským), mluví velice dobře česky, umí uvařit české jídlo, což se naučila od tchyně, cítí se v Praze doma, což o Monaku už říct nemůže, její rodiče zemřeli. Město, ze kterého pochází se změnilo a je pro ni cizí a dvě sestry, které má, ji často navštěvují, takže nemá důvod jezdit do Monaka. Žije v mnoha ohledech jako Češka. Na druhou stranu neztrácí francouzské kulturní zvyky. Vaří převážně francouzská či italská jídla, tedy kuchyni, kterou se naučila doma. Stejně jako většina ostatních respondentů ji znepokojuje pasivita Čechů, kteří jsou rezignovaní a nemají zájem se více angažovat. Nejen Monique, ale i respondenti, kteří nezažili období před rokem 1989 v ČR, spojují tento povahový rys Čechů s pozůstatkem komunismu. Monique má s životem v ČR před rokem 1989 osobní zkušenost, popisuje konkrétní zážitky sledování lidí a odposlouchávání telefonu, pasivitu dnešních Čechů tím do jisté míry ospravedlňuje.

5.7.2. Christian

Christian poznal svoji ženu v Chorvatsku. Poté se ona vrátila do České republiky a Christian žil ve Francii. Vzali se v České republice, ale pak se dva roky nemohli vidět. Nemohli si psát ani telefonovat, protože všechno bylo sledované, vymysleli si proto různé triky, jak se vyhnout případným problémům.

„Chrtisian: Moje žena pracovala v hotelu na recepci, takže já jsem tam volal a mluvil jsem francouzsky. Ona byla jediná, kdo tam trochu mluvil francouzsky, takže jsem ji vždycky dostal k telefonu a já jsem říkal: ‚Chtěl bych si rezervovat pokoj, chtěl bych přijet nějaký den...‘ A když by ji mohlo způsobit problém se mnou mluvit, tak řekla: ‚Omlouvám se, náš hotel je už plný, mohl byste přijet jindy?‘ ”

(muž, 55 let, 14 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 21 let, podnikatel v cestovním ruchu)

Christian pak žil se svojí ženou ve Francii, do ČR se přestěhovali až po revoluci, protože Christian ztratil práci. Firma, ve které pracoval se rozhodla zavřít a prodat všechny své pobočky v Evropě. Jeho žena pracovala v cestovním ruchu, takže když přijeli do České republiky, Christian začal studovat, aby složil zkoušku průvodce po České republice, což bylo náročné, protože zkoušku musel skládat v češtině. Jeho žena přeložila obsah toho, co se měl naučit do francouzštiny, Christian si nakoupil francouzské knihy, aby látku nastudoval, a pak ji znovu přeložil do češtiny, ale jednoduchými frázemi, které se naučil z paměti.

Christian se považuje za Čecha, kritizuje Francii nejvíce ze všech respondentů, říká, že už by tam nechtěl žít. Zároveň ale není asimilován, tedy zachovává si, alespoň částečně, svoji národní identitu. To se projevuje např. v kritice českého jídla a Čechů za to, že nemají gastronomickou kulturu. Doma vaří sám a české jídlo jí jenom některé, knedlíky považuje za nepoživatelné. Tento názor má společný s mnoha respondenty.

5.7.3. Isabelle

Isabelle potkala svého muže v Ženevě, kde měla svoje první zaměstnání. Žili dlouho jako *expatrié*, hodně cestovali. V Praze se rozhodli usadit před 11 lety. Isabelle tedy nemá osobní zkušenost s komplikacemi před rokem 89 jako Monique a Christian. Po pádu komunistického režimu si koupili v ČR chalupu a jezdili sem každé léto na dva měsíce. Když se ptám, co Isabelle překvapilo po příjezdu do České republiky, zmiňuje jako první obtížnost češtiny, a pak uvádí zkušenosti z chalupy.

„Isabelle: Když jsem přijela na naší chalupu, můj muž tam byl známý už déle, přijela jsem do vesnice jako mladá Francouzka, ještě k tomu Pařížanka. Z celé vesnice jeden po druhém hledali záminku, aby mi zaťukali na dveře a mohli si se mnou povídat.”

(žena, 52 let, 11 let v ČR, v Praze, 3 děti: 24, 23, 22 let, dobrovolně nezaměstnaná)

Isabelle se cítí v České republice doma, sleduje českou politiku, kouká se na českou televizi, chodí hodně do kina a zbožňuje divadlo. Sama se aktivně věnuje amatérskému divadlu. Mluví velice dobře česky, v české společnosti se orientuje

stejně dobře jako Češi. Přesto říká, že stále část z ní zůstává cizinkou. Má zde sice svůj domov, který spojuje s konkrétním místem, kde bydlí, sama říká, že u ní, mezi čtyřmi zdmi, kde má svoji výzdobu apod., je doma, ale přesto se cítí z části jako cizinka. Příkladá to tomu, že poznala mnoho míst, kde žila a tak má srovnání. Česká republika je pro ni místo, kde je 80 % dobrého, ale těch 20 %, které jsou špatné způsobují, že také Isabelle je z 20 % velice kritická.

5.7.4. Shrnutí

Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s životem v ČR před rokem 1989, zdůrazňují především problémy, se kterými se museli potýkat. V souvislosti s integrací má tento fakt vliv na identifikaci s českou společností. Mají osobní zkušenost s komunistickým režimem stejně jako jejich vrstevníci Češi, mají tedy více společného s Čechy, než ostatní Francouzi. Další rozdíl oproti ostatním respondentům je, že do Francie jezdí o poznání méně, což může být ovšem shodou okolností. Mluví velice dobře česky, sledují českou politiku, navštěvují kulturní akce, orientují se v české společnosti apod. Přesto neztrácí rysy své původní identity, což se projevuje především na stravování.

Závěr

V první části práce jsem představila koncepty migrace a integrace s důrazem na ty, které jsou pro problém integrace Francouzů relevantní. Z výzkumu pak vyplývají konkrétní formy integrace Francouzů, které jsou v souladu s těmito teoriemi. Zjistila jsem, že jednou z hlavních motivací příjezdu do ČR je pracovní migrace. Tento fakt odpovídá dvěma ekonomickým teoriím, které můžeme vztáhnout k chování Francouzů. Neoklasickému ekonomickému přístupu, který na mikroúrovni popisuje migraci za účelem zlepšení životních podmínek, odpovídá názoru několika Francouzů, kteří pracují jako učitelé na Francouzském gymnáziu, a kterým se v ČR žije dobře a lépe, než při výkonu stejného zaměstnání ve Francii. Zároveň tento fakt odpovídá novým ekonomickým přístupům, které rozšiřují pohled na ekonomické chování jedince, neberou v úvahu pouze porovnání příjmů mezi zeměmi, ale také lepší podmínky pro podnikání či možnost stálého zaměstnání. Např. respondent Gérard (podnikající s francouzskými víny) si myslí, že je podnikání v ČR podstatně snazší. Faktory ovlivňující chování Francouzů však nemůžeme omezit pouze na ekonomické. Teorie sítí zdůrazňuje interpersonální vztahy migrantů. Za vztahy nejvíce ovlivňující integraci Francouzů považuji, na základě výzkumu, vztahy rodinné, a to především soužití s partnerem Čechem. Ale i přátelské vztahy jak s Čechy, tak i s krajany, které mohou být organizované např. v Accueil Francophone, ale většinou vznikají náhodně a které napomáhají Francouzům orientovat se v české společnosti. Tyto vztahy nazýváme sociálními sítěmi, které si Francouzi vytvářejí a které podstatně ovlivňují proces integrace. Z hlediska modelu „push-pull” faktorů můžeme označit důvody, které Francouze motivují k příjezdu do ČR jako „pull” faktory. „Push” faktory v případě Francouzů nepozorujeme. Respondenti neuvádějí nic, co by je z Francie vyhánělo či nutilo k odchodu, vždy se rozhodli přijet z důvodu pracovní nabídky, studia, za českým partnerem apod., zkrátka jejich příjezd byl motivován „pull” faktory, které je tzv. přitáhli do ČR.

Posuzovala jsem chování Francouzů z hlediska Berryho [1997] vymezení integrace, asimilace, separace a marginalizace na základě vztahu migranta k přijímající a své původní společnosti. Francouzi udržují vazby s dominantní společností, orientují se v českém prostředí, zajímají se o českou politiku, učí se češtinu, nakupují v českých obchodech, jí české jídlo apod., ale zároveň se

nevzdávají své kulturní identity, nedají dopustit na francouzské jídlo, kritizují některé stránky českého naturelu v porovnání s francouzským, který v určitém směru oceňují. Zmíněné chování odpovídá Berryho modelu integrace. Model „melting pot” popisující mísení národností vedoucí ke vzniku nové civilizace, přiznává minoritě malou národotvornou sílu. Francouzi, kteří pracují na českých gymnáziích mají podstatný vliv na vzdělání Čechů. Stejně tak *expatrié* pracující v nadnárodních firmách přijíždějící do ČR zaučovat české zaměstnance. Tyto poznatky považuji za nejvýraznější vliv Francouzů na Čechy.

Samotnou analýzu rozhovorů jsem rozdělila podle čtyř dimenzí sociální integrace, které popisuje Bosswick a Heckman [2006]. Strukturální integrace Francouzů probíhá zejména na trhu práce. Zaměstnání Francouzů jsou charakterizovaná specifickými pracovními pozicemi, na kterých jsou zaměstnáváni pouze frankofonní jedinci. Pro kulturní integraci je podstatná znalost češtiny, kterou respondenti ovládají dobře, s výjimkou *expatrié*, kteří přijíždějí do ČR pouze na několik let. Z hlediska interaktivní dimenze sociální integrace jsou podstatná soužití s českým partnerem. Francouzi převážně nevyhledávají cíleně vztahy s krajany. Výjimkou jsou pak *expatrié*, kteří jsou často členy Accueil Francophone, organizace sdružující cizince z převážně frankofonních zemí. V rámci identifikační dimenze jsem došla k závěru, že se většina Francouzů cítí v ČR dobře, považují zemi za svůj domov. Současně se však považují za Francouze - s výjimkou jednoho respondenta, který se označil jako Čech - případně Pražana, Evropana či Frankočecha. Nejdůležitější poznatky jsem srovnala s výsledky výzkumu Rákoczyové a Trboly [2009] zveřejněnými v publikaci Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Výsledky se v mnoha bodech shodují. (viz. shrnutí jednotlivých dimenzí)

Francouzi se tedy do české společnosti integrují dobře, orientují se v ní, nacházejí uplatnění na pracovním trhu, často mluví dobře česky. Jejich sociální sítě jsou tvořeny jak z krajanů, tak i Čechů, především výrazný vliv na integraci Francouzů mají čeští partneři. Přesto si uvědomují svá specifika a udržují si francouzské kulturní zvyky a kontakt s Francií.

Za překvapivý závěr, ke kterému jsem dospěla, považuji poměrně malý vliv doby strávené v ČR na míru integrace Francouzů. Což se projevuje např. v jazykové vybavenosti. Někteří Francouzi zde žijí několik let a neumí česky, ani se neučí. Jsou to hlavně *expatrié*, kteří nepočítají s tím, že v ČR zůstanou. Na druhou stranu jsem

se setkala s respondenty, kteří už po krátké době strávené v ČR mluvili česky obstojně. Dalším příkladem je výpověď jednoho respondenta, který popisuje chování známého Francouze, který v ČR žil deset let, neuměl česky, kupoval si pouze francouzské potraviny apod., nepřizpůsobil se české společnosti, přestože zde žil dlouho. Tento poznatek by mohl být zajímavým tématem pro další výzkum, který by se zaměřil na vliv doby strávené v ČR na integraci Francouzů nebo cizinců obecně. Naopak faktory, které nejvíce ovlivňují integraci se shodují s těmi, které motivují Francouze, aby v České republice setrvali, a to spokojenost v zaměstnání, český partner, děti, bydlení a s tím související pocit domova. To vše dohromady tvoří podmínky pro soužití Francouzů s českou společností, které nezpůsobuje ani jedné straně problémy, naopak může být spíše přínosem.

Seznam použité literatury

Accueil francophone. 2012. [online] [cit. 6. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.pragueaccueil.com>

Barša, P. 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Berry, J., W., Marshall, H., S., Kagitçibasi, C. (eds.) 1997. *Handbook of Cross - Cultural Psychology. č. 3: Social Behavior and Applications*. Allyn&Bacon.

Bosswick, W., Heckmann, F. 2006. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Condition.

Bruce, S., Yearley, S. 2006. *The Sage Dictionary of Sociology*. London: Sage Publications.

CVVM. 2011. *Naše společnost - listopad 2011*. [online] [cit. 12. 5. 2012] Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz>

Drbohlav, D. 2001. *Mezinárodní migrace obyvatelstva: pohyb a pobyt (Alenky v kraji divů)*. Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti. č. 21, str. 17-30.

Drbohlav, D. a kol. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku*. Praha: Slon.

Drbohlav, D., Uherek, Z. 2007. *Reflexe migračních teorií*. Geografie - Sborník České geografické společnosti. ročník 112, č. 2, str. 125-145. [online] [cit. 26. 4. 2012]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>

Francouzské gymnázium v Praze. [online] [cit. 29. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.lfp.cz/spip.php?rubrique2>

Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

Kaufmann, J., C. 2010. *Chápající rozhovor*. Praha: Slon.

Leontiyeva, Y. 2011. *Postoje české společnosti k imigrantům v datech sociologických výzkumů*. [online] [cit. 9.4. 2012]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz>

Lux, M., Sunega, P., Mikeszová, M., Večerník, J., Matyáš, F. 2006. *Analýza opatření bytové politiky směřující k podpoře flexibility práce v ČR, 1. díl: Teoretický úvod*. Praha: Sociologický ústav.

Mareš, P. 2006. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Martiniello, M., Rath, J. (eds.) 2010. *Selected Studies in Interantional Migration and Immigrant Incorporation*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Massey, D. 1990. *Social Structure: Household Strategies and the Cumulative Causation of Migration*. Population Index, 56, č. 1, str. 3-26.

Maxwell, J., A. 1992. *Understanding and Validity in Qualitative Research*. Harvard Education Review. Harvard Education Publishing Group, str. 279-301.

Občané EU a jejich rodinní příslušníci. MVČR. [online] [cit. 27.4. 2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici.aspx>

Piore, M. J. 1979. *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Počty podnikatelů dle občanství podnikajících v České republice. 2011. [online] [cit. 23. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument77802.html>

Rákoczyová, M., Trbola, R. (eds.) 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.* Praha: Slon.

Trbola, R., Rákoczyová, M. (eds.) 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.: Integrační politika.* Brno: Barrister&Principal.

Shaine, M., A. 2008. *The politics of immigration in France, Britain and the United States: a comparative study.* New York: Palgrave Macmillan.

Studie Odboru pro registraci Francouzů zdržujících se v zahraničí Ministerstva zahraničních věcí vypracovaná na základě registru Francouzského velvyslanectví. 2009. [online] [cit. 13.2.2012]. Dostupné z: <http://www.france.cz/Predstavujeme-vam-francouzskou>

Szaló, C. 2007. *Transnacionální migrace.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Šišková, T. (eds.) 2001. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století.* Praha: Portál.

Udělení státního občanství České republiky. Ministerstvo vnitra České republiky. [online] [cit. 26. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

Usnesení vlády České republiky k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2012 ze dne 4.1.2012 č. 6. MVČR. [online] [cit. 21.2. 2012]. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/943/USNESENI_VLADY_04012012.pdf

Vojtková, M.. 2005. *Teorie mezinárodní migrace*. Socioweb. [online] [cit. 24. 4. 2012].
Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php/upl/editorial/download/www.his.de/abt2/ab23/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>

Přílohy

Příloha 1: Návod rozhovoru

Rozhodnutí o příjezdu a příjezd do ČR - jak vypadalo rozhodnutí a plány na příjezd do ČR, motivace

Popište, jak vypadalo Vaše rozhodování o příjezdu do ČR?

...

Jak vznikl nápad jet do ČR?

Proč jste se rozhodl jet do ČR?

Co rozhodnutí předcházelo?

Popište, jak vypadal Vás příjezd do Prahy?

...

Jak jste sem jel?

Přijel jste sám?

Jaké byly Vaše první kroky po příjezdu do Prahy?

Práce - zjišťujeme v jakém oboru a zaměstnaneckém poměru pracuje, je zaměstnán, jeho názor na svoji práci a srovnání s prací ve Francii

Čím se v Praze živíte?

Jaká byla Vaše zaměstnání během pobytu v ČR?

V jakém jste pracovním poměru?

Co jste dělal před příjezdem do ČR?

Popište jaké jsou rozdíly mezi Vaší prací ve Francii a ČR?

Rodina - rodinný stav, vztahy v rodině, národnost, děti

Můžete mi říct o své rodině?

...

a) přítelkyně/přítel

Jste ženatý/vdaná?

Máte přítelkyni/přítele?

Váš partner je Čech/Češka? Francouz/Francouzka? (příp. jiná národnost)

Jak jste se seznámily?

b) rodina ve Francii

Máte rodinu ve Francii?

Koho?

Jste v kontaktu?

Jakým způsobem spolu komunikujete?

Jak často se vídáte? Kde?

c) děti

Máte děti?

Kolik a jak staré?

Žijí s Vámi?

Chodí do školy? Kam? Jak jsou tam spokojené?

Kde se cítí být doma?

Jakým(i) mluví jazyky?

Bydlení - kde v Praze bydlí, jaké jsou zkušenosti s hledáním a zařizováním bydlení, vztahy se sousedy

Kde v Praze bydlíte?

...

V jaké čtvrti?

V jakém typu bytu/domu, vlastní, nájem...?

Jak velký je Váš byt/dům?

Popište, jak jste v Praze sháněl bydlení?

...

Kde jste začal hledat?

Kdo Vám pomáhal?

Jak jste podepisoval (rozuměl) smlouvě?

Podle čeho jste se rozhodoval, kde budete bydlet?

S kým bydlíte?

Jací jsou Vaši sousedí?

...

Bydlí ve Vašem okolí Francouzi? Kolik?

Jaké máte vztahy se sousedy?

Můžete považovat Vaše sousedy za kamarády? Znamé?

Jak dobře znáte své sousedy? Kolik?

Jak vypadají Vaše vztahy se sousedy?

Můžete srovnat bydlení ve Francii a ČR?

...

Jaké jsou rozdíly v bydlení ve Francii a ČR?

Jaká je cenová dostupnost? Kvalita?

Kultura - zájem o českou kulturu, přejímání tradic české kultury, jazyk

Mluvíte česky?

...

Jak dobře?

Kde všude se domluvíte? v restauraci si objednáš jídlo, dorozumím se všude, kde potřebuji, rozumím po telefonu, popovídám si s Čechem, koukám se na českou televizi/filmy, čtu české knihy, rozumím i odborným textům, debatám v televizi apod.

Jak byste popsal svoji výuku češtiny?

...

Proč jste se rozhodl učit česky?

Jak se učíte?

Kdo Vás učí?

POKUD NEMLUVÍ (NEUČÍ SE) ČESKY: Proč se neučíte česky?

Popište svůj vztah k české kultuře?

...

Chodíte v Praze do kina? Do divadla? Na koncerty? Výstavy?

Jak často?

Líbí se Vám? Proč?

Můžete kulturu v Praze porovnat s tou ve Francii?

Můžete popsat, jak se v ČR stravujete?

...

Jíte stejně jako ve Francii? Co je jinak?

Chutná Vám české jídlo?

Vaříte české jídlo? Případně někdo z Vaší domácnosti, kamarádů?

Na co nedáte z francouzské, české kuchyně dopustit?

Kde nakupujete potraviny?

Chodíte do restaurací?

Jak jste s obchody, restauracemi spokojen?

Můžete porovnat stravování ve Francii a v ČR, Vaše i obecně?

Sledujete politickou situaci v ČR?

...

Jaký je Váš názor na politiku v ČR a ve Francii?

Sledujete politiku v televizi? novinách? na internetu?

Mezilidské vztahy - s jakými lidmi se respondent stýká

Popište, jaké jsou Vaše vztahy se známými a kamarády v Praze?

...

Jaké máte v Praze kamarády a známé?

Kde a jak jste se seznámili?

Jaké jsou národnosti?

Jak často se vídáte?

Jak spolu komunikujete?

Co spolu podnikáte?

Jaké jsou Vaše vztahy se známými a kamarády ve Francii?

...

Jste s nimi v kontaktu?

Jakým způsobem?

Jak často?

Vídáte se?

Kontakt s úřady

Popište Vaše zkušenosti s českými úřady?

...

Se kterými úřady jste došel do styku a proč?

Jaká byla komunikace s nimi?

V jakém jazyce jste komunikoval?

Pomáhal Vám někdo s komunikací s úřady? Jak? Kdo?

Identita

Kde se cítíte být doma?

...

Co rozhoduje o tom, kde se cítíte být doma?

Cítíte se jako Čech nebo Francouz?

Co se Vám v ČR líbí a co ne?

Jaký máte typ pobytu v ČR?

Jaké máte občanství?

Uvažujete o změně?

Kdyby byly možné dvě občanství, uvažoval byste o zřízení i českého?

...

(na všechno se zeptat Proč?)

Budoucnost

Jaká je Vaše představa o budoucnosti?

...

Jak dlouho zůstanete v ČR?

V jakém případě byste z ČR odjel zpátky do Francie či jinam?

Další údaje o respondentovi

pohlaví

věk

občanství

odkud z Francie pochází

jak dlouho žije v ČR

žil i jinde než v Praze? Kde?

Příloha 2: Profily respondentů (řazeno abecedně, jména jsou změněna)

1. **André** - muž, 37 let, 14 let v ČR, 10 v Praze, 2 děti: 8, 7 let, učitel
2. **Ben** - muž, 32 let v ČR, Praze, bezdětný, učitel
3. **Bernard** - muž, 41 let, 21 let v ČR, 18 v Praze, 2 děti: 9, 6 let, majitel jazykové školy
4. **Didier** - muž, 40 let, 16 let v ČR, 15 v Praze, 2 děti: 3 roky, 8 měsíců, učitel
5. **Elois** - žena, 23 let, 2 roky v ČR, Praze, bezdětná, administrativní pracovnice, studentka
6. **Gérard** - muž, 30 let, 2 roky v ČR, v Praze, 1 dítě: 2 roky, podnikatel
7. **Christian** - muž, 55 let, 14 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 21 let, podnikatel v cestovním ruchu
8. **Isabelle** - žena, 52 let, 11 let v ČR, v Praze, 3 děti: 24, 23, 22 let, dobrovolně nezaměstnaná
9. **Jacques** - muž, 38 let, 11 let v ČR, 7 v Praze, 2 děti: 7 let, 3 měsíce, učitel
10. **Monique** - žena, 68 let, 29 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 37 let, malířka
11. **Nathalie** - žena, 36 let, 11 let v ČR, 9 v Praze, bezdětná, učitelka
12. **Nicolas** - muž, 34 let, 8 let v ČR, v Praze, 2 děti: 5, 3 roky, podnikatel s francouzskými sýry
13. **Patricia** - žena, 58 let, 6 let v ČR, v Praze, 2 děti: 24, 22 let, žena *expatrié*
14. **Roger** - muž, 54 let, 22 let v ČR, v Praze, 1 dítě: 19 let, učitel